

Stenogrammid

XIV Riigikogu, II Istungjärk, täiskogu korraline istung

Kolmapäev, 09.10.2019, 14:00

Toimetatud

14:00 Istungi rakendamine

1. 14:05 Kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (37 SE) esimene lugemine

2. 16:06 Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning erakooliseaduse muutmise seaduse eelnõu (39 SE) esimene lugemine

3. 17:20 Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (55 SE) esimene lugemine

4. 17:42 Eesti Vabariigi valitsuse ja Euroopa Kosmoseagentuuri vahelise Eesti ühinemist Euroopa Kosmoseagentuuri asutamise konventsiooniga käsitleva kokkuleppe muutmise kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu (49 SE) esimene lugemine

5. 17:51 Konsulaarseaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (44 SE) esimene lugemine

14:00 Istungi rakendamine

14:03 Esimees Henn Põlluaas

Tervist, head kolleegid! Alustame Riigikogu täiskogu II istungjärku 4. töönädala kolmapäevast istungit. Kõigepealt on teil võimalus üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Tundub, et ei ole ühtegi. Siis läheme edasi ja teeme kohaloleku kontrolli.

Kohaloleku kontroll

Kohal on 85 Riigikogu liiget ja puudub 16.

Nüüd mõned täpsused tänaste päevakorrapunktide juurde. Viienda päevakorrapunkti juures, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud konsulaarseaduse muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (44 SE) esimene lugemine, teeb algatajapoolse ettekande kaitseminister Jüri Luik.

1. 14:05 Kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (37 SE) esimene lugemine

14:05 Esimees Henn Põlluaas

Eile jäi meil pooleli Eesti Reformierakonna fraktsiooni algatatud kodakondsuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 37 arutelu, kus algataja esindaja vastas Riigikogu liikmete küsimustele. Palun küsimustele vastamiseks kõnetooli Valdo Randpere. Esimesena saab täna küsimuse esitada Marko Šorin. Palun!

14:05 Marko Šorin

Aitäh, istungi juhataja! Hea ettekandja! Lubatagu mul esitada kaks küsimust, sest üks on ilmselt tehniline punkt, mis puudutab § 3. Te soovite muuta lõiget 1 ja lisada lõike 3, aga mitte kusagil ei ole lõiget 2. Kas see on tekstist välja jäänud või on 3 ja 2 vahetusse läinud? Saate ilmselt täpsustada. Aga sisu poole pealt. Te ootasite eile just saali vasakult poolt küsimust, mis puudutab § 1, kus te eristate sünnijärgseid ja muudel asjaoludel kodanikeks saanud inimesi. Võib-olla te loetlete neid asjaolusid, miks te tahate eristada kodanikke sünnijärgsuse järgi. Mis asjaolud need on, mis seavad mittesünnijärgsed kodanikud teistsugusesse situatsiooni?

14:06 Valdo Randpere

Aitäh! Kõigepealt ma võtan endale väikese vabaduse ja õiguse viia meid kõiki umbes samale laine pikkusele, kus me eile olime. Eile oli saalis tunduvalt vähem inimesi kui täna. Ma näen siin saalis ka inimesi, kes tõenäoliselt hindaksid seda, kui saaks kaks korda kuulata enam-vähem sama juttu, mis ma eile rääkisin, sest aeglaselt ja kaks korda rääkides jäävad asjad paremini külge. Ma näen saalis ka inimesi, kes tõenäoliselt vajavad lähimälu värskendamist. Võite testida: kui te mäletate paremini oma esimest koolipäeva kui eilset Riigikogu istungit, siis te kuulute sinna kategooriasse. Käime kiirelt läbi selle, millest me eile rääkisime, kuna see istung lõppes nii õnnetult, jäi poole peale, ja siis ma vastan lõpuks ka Marko küsimusele.

Me rääkisime eile sellest, et põhiseaduskomisjoni esimees Puustusmaa lõpetas oma sõnavõtu natuke enne mind sellega, et ütles: olukord on kentsakas ja poliitikud peaksid kuidagi reageerima sellele, et põhiseaduses ja kodakondsuse seaduses on meil vastuolu. Me olemegi toonud siia selle seaduseelnõu, mille üks eesmärk on kõrvaldada vastuolu põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse vahel. Põhiseadus ütleb, et sünnijärgset kodakondsust ära võtta ei tohi, kodakondsuse seadus samal ajal sunnib inimesi valima, kas loobuda ühest või teisest kodakondsusest. Kui tegemist on väga usina ametnikuga, siis ta põhimõtteliselt võib survestada inimest sünnijärgsest kodakondsusest loobuma ja neid juhtumeid on ka olnud, inimesed ongi loobunud oma sünnijärgsest kodakondsusest. Miks me seda teeme, miks me laseme sel olukorral nii olla, on minu jaoks üks küsimärk. Teine küsimärk on minu jaoks see, miks me nii pikka aega ei ole seda vastuolu põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse vahel likvideerinud. Tegelikult võiks see minu meelest olla Riigikogu ülesanne, mitte õigus, vaid ülesanne. Juhul, kui me näeme, et on vastuolu põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse või mõne muu alamal seisva seaduse vahel, likvideerime selle vastuolu. Sel juhul ei ole loomulik käik mitte see, et me hakkaksime põhiseadust muutma – mis võtab ka tunduvalt rohkem aega ja hääli ja mitu koosseisu –, vaid et me kohendame seda alamal seisvat seadust, antud juhul siis kodakondsuse seadust. Meie ettepanek on, et seda võiks teha. Rääkisime ka sellest, et maailmas on olukord muutunud, umbes 100 000 eestlast on Eestist välja rännanud alates sellest ajast, kui kodakondsuse seadus vastu võeti. See olukord ei ole võrreldav selle hetkega, kui kodakondsuse seadus algselt sellisena vastu võeti. See ei võta arvesse, et niivõrd suur hulk inimesi elab väljaspool Eestit ja nendel inimestel võib olla praktilistel põhjustel vajalik võtta ka selle teise riigi kodakondsus, kus nad elavad, mis aga ei tähenda, et nad ei tahaks säilitada oma sidemeid Eestiga, et nad ei tahaks kunagi siia tagasi tulla, et nad ei tahaks olla Eesti patrioodid. Räägime lähiajast, võtame samad näited. Ma sellest eile ei rääkinudki, eile õhtul mu silmad avanesid. Ma vaatasin, mis toimus kergejõustiku maailmameistrivõistlustel. Maicel [Maissel] Uiibo või Maicel [Maikel] Uiibo – kellega on tema abielus? No ei ole Eesti tüdruk, on välismaa tüdruk, pisut päevitunud ka, selle peale võiks mõni saali paremalt poolt veel eriti reageerida. Samamoodi Magnus Kirt, talle läks lennujaama vastu tüdruksõber, kes on Lätist. Meie kõige suuremad kangelased, Eesti noored, on sidunud ennast inimestega väljastpoolt Eestit. Kui nende perre sünnivad lapsed, siis nad seisavad valiku ees. Maicel Uiibo puhul ma ausalt öelda täpselt ei tea, kuidas Bahama kodakondsusseadus välja näeb, see on võib-olla ainukene kodakondsusseadus, millega ma ei ole veel tutvunud. Aga juhul, kui tal sünnib laps ja see laps juhtub sündima Ameerika pinnal, kus Maicel õpib, siis on see laps automaatselt sünnijärgne Eesti kodanik, Ameerika kodanik ja tõenäoliselt ka Bahama kodanik ja siis meie tuleme ja ütleme, et järgmistel maailmameistrivõistlustel mine jookse, hüppa, viska ja tõuka parem ameeriklaste eest või kellegi teise eest, meie sind oma kodakondsusesse ei taha, sest meie ei luba topeltkodakondsust. Veel üks näide Eestist. Saali paremalt poolt tuleb vastuväide, et me ei peaks lubama inimestel omada mitut kodakondsust riikidega, keda me oleme siin loetlenud, kes meie arvates jagavad meiega samu väärtushinnanguid, veelgi enam, nad on meie väga lähedased liitlased. Eile õhtul vaatasin televiisorist, härra Puustusmaa ütles, et need väärtushinnangud võivad muutuda. Võivadki! Aga eile samal ajal, kui meie siin istusime, sai meie välisminister kokku USA välisministriga ja ma ei pannud tähele, aga tegelikult ta oleks võinud ju USA välisministrile öelda, et me oleme teie liitlased, me tahaks küll teilt saada 1 miljardit, aga kui meie Eesti inimestel on ka USA kodakondsus, siis me peame neid ebalojaalseteks. Me oleme juba varem silma paistnud sellega, et oleme soovitanud Ameerika liitlastel liikuda siin ringi ööpimeduses ja vormirõivastuses, muidu võivad peksa saada. Kuhu me niimoodi välja jõuame? Minu meelest on see enesesse kapseldumine ja me ei suuda näha seda pilti, mis on maailmas tegelikult juhtunud. Me rääkisime ka sellest, et väga paljud riigid, kes veel mõnikümmend aastat tagasi ei aktsepteerinud mitmik kodakondsust, teevad seda tänapäeval. Kõik meie naabrid – Soome, Rootsi, Läti – kõik teevad seda, kusgil ei ole probleemi.

Meil on üks naaber veel. Tema on umbes samal tasemel nagu meie. Nagu lubaks, aga nagu ei lubaks ka, sest seal on asi segane. Venemaal, ma räägin. Venemaa põhimõtteliselt seaduse kohaselt nagu lubaks topeltkodakondsust, aga ei luba topeltkodakondsust riigiteenistujatele ja nõuab, et kõik, kel on topeltkodakondsus, raporteeriksid sellest. Kui seda ei tehta, siis on see karistatav. Kui mälu mind ei peta, siis on see karistus 200 000 rubla või 400 tundi ühiskondlikult kasulikku tööd. Polegi nii vähe. Me tuleme ju ühiskonnast, kus me olime harjunud, et meid hirmutati välismaaga. Meid hirmutati välismaale minemise eest või meid ei lastud välismaale minna ja meie kõige suurem kuritegu oli see, kui me läksime välismaale ja sealt tagasi ei pöördunud. Ma tsiteerisin eile ka teile ENSV kriminaalkoodeksi § 62, mis oli esimene kriminaalkoodeksi eriosa paragrahv. Kõige tähtsam, kõige hullem, kõige raskem kuritegu – kodumaa reetmine välismaalt tagasipöördumisest keeldumise kaudu. Karistus 10–15 aastat vabadusekaotust koos asumisele saatmise või vara konfiskeerimisega või surmanuhtlus. Kas me tahame sinna tagasi liikuda või meil on see nõukaaja nostalgia? Paljud meist mäletavad ju veel seda, et nõukaajal võis esimene armumine ja jalutamine Klooga rannas peale päikeseloojangut lõppeda sellega, et tuli piirivalvur oma koera ja püssiga. Kas me tahame sinna, kas meil endiselt on hirm välismaa ees või me tahame kuidagi hirmutada neid inimesi, neid eestlasi, kes elavad välismaal, selle eest, et nad jumala pärast siia tagasi ei tuleks, võtame neilt pigem kodakondsuse? Mis on see, mis meid sinna ajab? Mina sellest aru ei saa.

Ma pean vaatama natuke, millest me eile siin veel rääkisime. Ma rääkisin ka sellest, et ma olen käinud paljudes koolides esinemas. Ma olen paljudes koolides käinud rääkimas ka sellest, millisest ühiskonnakorrast tulen mina ja kui hästi on neil läinud, et nad siin elavad, et nad praegu siin elavad. Kui hästi on läinud selles mõttes ka inimestel. Me oleme võidelnud ju selle eest, et Eestist võiks vabalt ära minna ja vabalt siia tagasi tulla ja et eestlased, kes siit ka ära on läinud, tunneksid, et neid armastatakse. Ma olen viimasel ajal saanud kokku ka väliseesti organisatsioonidega, kes ütlevad ka, et ainuke asi, mis neil on puudu, on see, et nad tahavad ka tunda, et Eesti, ametlik Eesti armastab neid, peab neist lugu ja igatseb neid siia tagasi. Väikest patsutust õlale on vaja. Nad ei taha mingit 100 miljonit eurot, mida siin nüüd kogutakse selleks, et osta, müüa, vahetada. Nad tahavad lihtsalt tunda, et neid armastatakse siin, neist peetakse lugu, neid ei peeta mingiks võõramaalaseks ainult sellepärast, et nad on siit erinevatel põhjustel ära läinud. Meil on valitsuses praegu minister – kui keegi veel ei mäleta, ma eile ta nime ei nimetanud, siis ärge arvake, et teil on mäluauk, ma eile ei öelnud seda nime – Tõnis Lukas. Ta teatas paar aastat tagasi, et kõik, kes on välismaale läinud, on mugavuspagulased. Tulge, inimesed, mõistusele! Veel rääkisime päris pikalt sellest, et Lätis sarnane seadus juba kehtib, kehtib juba aastaid ja sellega ei ole mitte mingeid probleeme. Nad on täpselt samamoodi võtnud aluseks teatud grupi riike, kelle kohta nad ütlevad, et nende riikide kodakondsuse puhul nad ei nõua oma kodakondsusest loobumist, vaid aktsepteerivad seda. Need riigid on Euroopa Liidu riigid, Euroopa Majandusühenduse riigid, Šveits, Norra, Ameerika Ühendriigid, Kanada, Uus-Meremaa, Austraalia ja Brasiilia. Oleme riigid välja valinud just selle järgi, et neis oleks olemas eesti kogukond, et nad jagaksid meie väärtushinnanguid ja et me suure tõenäosusega leiaksime ka nende poolt oma initsiatiivile heasoovliku vastuvõtu.

Siis oli eile veel juttu sellest – kuna Indrek Saar on ka saali tulnud, eile sind ei olnud kahjuks –, et me oleme sarnase eelnõuga siin käinud juba paar aastat. Esimest korda, kui me selle eelnõuga siia tulime, oli siseminister Andres Anvelt ja valitsuse seisukoha kirjutasi sina, Indrek, sest Andres ei olnud parajasti tööl ja sa olid siseministri kohusetäitja. Siis sa kirjutasi valitsuse nimel seisukoha, mis oli pehmelt öeldes hüsteeriline. Selles seisavad väljendid, et juhul, kui see eelnõu saab seaduseks, tekitab see tohutu vastuolu erinevate rahvusgruppide ja rahvagruppide vahel, on oodata rahulolematust ja tänavarahutusi ja demonstratsioone. See kõlas päris naljakalt, aga see kõlab veel naljakamalt nüüd, kus seesama seletuskiri või mitte seletuskiri, vaid valitsuse seisukoht on kaasas käinud ilma mingite muudatusteta. Eelnõu on muutunud, valitsuse seisukoht ei muutu. Nüüd Mart Helme, kes on siseminister, EKRE inimene, paneb selle eelnõu juurde sellesama valitsuse seisukoha ja leiab ka, et tulevad tänavarahutused, klassivõitlus ja ma ei tea, mis iganes.

Ma vaatasin, kas Henn Põlluaas on mu selja taga. On küll. Henn kirjutas just raamatu sellest, kuidas sotsiaaldemokraatia tähendab Interrinde tagasitulekut. Mart Helme toetab Interrinde seisukohti kodakondsusküsimustes! *C'mon*, inimesed!

Mis jäi eile rääkimata, et meie ettepanek on ju tegelikult täiesti samal joonel meie kunagi kindlaks määratud kodakondsuspõhimõtetega. See laiendab inimeste võimalusi, see ei võta kelleltki midagi ära, see annab sünnijärgsetele kodanikele teatud õigusi juurde. Samal ajal tulevad vastuhääled nii saali paremalt kui vasakult poolt ja tulevad ka eelnõud, millega tegelikult õgvendatakse Eesti

kodakondsuspoliitikat ja õõnestatakse neid põhialuseid hoopis kurjemal viisil. Viisil, mida ei peaks tegema. Olgem ausad, need üle-eelmisel nädalal saalis olnud eelnõud, mis puudutasid nii keeleeksami nõudest loobumist kui ka alaealistele Eestis elavatele inimestele vanemate kodakondsuse sünnijärgsust jälgimata kodakondsuse andmist, need eelnõud viivad meid tegelikult lähedale sellele lahendusele, mille pakkus omal ajal välja Edgar Savisaar. See on nullkodakondsuse lahendus. Praegu kehtiva kodakondsuspõhimõtte ja nullkodakondsuspõhimõtte vahe on see, et nullkodakondsuse puhul Eesti Vabariik okupeeriti, aga tekkis uus iseseisev Eesti NSV ja pärast seda, kui see lõpetas eksisteerimise, tekkis uus Eesti Vabariik, ja ei mingit õigusjärgsust, ei mingit sünnijärgsust. Lihtsalt kõik, kes sel hetkel elasid Eestis, oleks saanud Eesti kodakondsuse. Me valisime teise põhimõtte, me valisime selle sünnijärgsuse põhimõtte. See on natuke ka vastus juba Marko küsimusele, kes vahepeal on tüdinenud mind kuulamast ja ära läinud, aga põhimõtteliselt see vahe, mis nüüd on ka sünnijärgse ja naturalisatsiooni korras saadud kodakondsuse vahel, see on algselt meie enda valitud kodakondsuse saamise põhimõtte ja see on tingitud ka sellest, kust me tuleme ja mis on vahepeal Eestiga juhtunud. Viimane asi, mis siin eile juhtus, oli see, et Siim Valmar Kiisler küsis mu käest, et kuule, te annate nüüd ühe loetelu riike ja siis puudutab see ainult sünnijärgseid kodanikke, et see ei likvideeri ju kogu ebaõiglust. Tõsi ta on, see eelnõu, nagu enamik eelnõusid ja seadusi, mis me siin vastu võtame, ei likvideeri kogu ebaõiglust kogu maailmast. Meil ei ole siin Miss Universumi võistlus, kus missikandidaat ütleb, et ta tahab, et maailmas oleks rahu ja kõigil oleks kõhud täis ja keegi ei piinleks. Me ei saa kõiki neid asju lahendada, aga me saame selle seadusega lahendada ära ühe probleemi, ühe osa probleemist. Veel kord, see seadus ei võta kelleltki midagi ära, see ei tee kellelegi midagi halba, aga see annab sünnijärgsetele kodanikele võimaluse mitte tunda ennast oma sünnijärgsest kodakondsusest loobuma sunnituna, sest Eesti ei ole suutnud põhiseadust ja kodakondsuse seadust omavahel kooskõlla viia.

Aga nüüd, mis puudutab seda Marko küsimust, kuna Marko läks ära. Mis puudutab neid lõikeid 3 ja 1, siis seal ei ole omavahel vastuolu. Seal on väga täpselt kirjeldatud, mida me muudame, ja käesoleva paragrahvi lõikes 2 on muudatus sisse viidud, nii et tuleks lugeda seda seaduse teksti ja seletuskirja, vastus on seal olemas. Mis puudutab Marko küsimust sünnijärgsete ja naturalisatsiooni korras kodakondsuse saanud inimeste kohta, siis veel kord ma ütlen, see on see põhimõtte, millest me taasiseseisvunud riigina oma kodakondsuspoliitikat alustasime. Nii see on olnud, nii see on kehtinud ja selle ainuke selgitus ongi, et meil on üks naaber siin kõrval, kes ei ole meie suhtes ajalooliselt kunagi väga sõbralik olnud. Seal me pelgame võimalust, et inimestel on topeltkodakondsus, äkki ka topeltlojaalsus, äkki neid tõesti ajupeetakse. On üks teine riik, teine väärtusmaailm, mis ei jaga meiega samu vaateid. Aitäh! Nüüd ma olen esimesele küsimusele vastanud.

14:25 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Oudekki Loone, palun!

14:25 Oudekki Loone

Aitäh! Kui mina seda eelnõu vaatan, siis muidugi ma näen, et see loob ebaõiglust juurde. See loob olukorra, kus mõnedel Eesti kodanikel on tunduvalt rohkem õigusi kui teistel. Kuidas te nüüd selgitate? Inimene, kes on tulnud siia nõukogude ajal, kes on Eestis elanud alates 1991. aastast, või kes tuleb siia praegu Usbekistanist, Venemaalt, Armeenias või ka näiteks Argentinast, teeb ära eesti keele eksami, teeb ära kodakondsuseksami, saab kodakondsuse, elab Eestis, maksab makse, saadab oma lapsed Eesti kaitsevähke, tema järsku ei ole usaldatav. Tema ei saa kahte kodakondsust, aga inimene, kelle vanaema võib-olla oli Eesti kodanik, kes Austraalias või Ühendriikides mõtleb, et aa, ma võtaks selle teise passi veel, siis ma saan lihtsamalt Euroopa Liidus reisida, tema nagu on tore. Tema on parem kodanik kui see teine, kes on Eestis kogu aeg elanud ja kes annab oma elu Eestile. Kuidas te seda ebaõiglust ikkagi enda jaoks põhjendate?

14:26 Valdo Randpere

Aitäh, Oudekki! Ma iseenesest olin valmis selleks, et sa hakkad küsima minu käest, miks Reformierakond rosinaid saia seest välja noppida tahab – nii sa ütlesid põhiseaduskomisjonis. Aga põhimõtteliselt vaata seda asja selle pilguga, et see eelnõu ei võta kelleltki mitte midagi ära. See ei tee mitte kellegi olukorda halvemaks. Mõnede inimeste olukord jääb samaks, nagu ta praegu on, mõnedel inimestel läheb paremaks. Aga see ei tee kellegi olukorda halvemaks. Selle tõttu, ma arvan, ei peaks

väga kinni jääma küsimusse, kas see eelnõu on kellegi suhtes ebaõiglane või mitte. Kui me saame mingi inimgrupi, näiteks kas või 100 000 inimese, kes on Eestist lahkunud, või sünnijärgsete kodanike, keda on umbes üks miljon, olukorda pisut parandada, siis minu meelest me võiksime seda teha, samal ajal mitte teha seda teiste gruppide arvel. EKRE poolt oli ju väike vihje või etteheide, et meil on küll vastuolu põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse vahel, aga meil ei ole sanktsiooni, kui keegi rikub seda. Seal oli väike vihje, et võiks olla sanktsioon. Mina ei arva, et peaks olema sanktsioon. See eelnõu ei pane ette mingit sanktsiooni. Nii et seega, kellelgi tegelikult praegune situatsioon ei halvene, paljudel inimestel läheb see paremaks.

14:28 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Heiki Hepner, palun!

14:28 Heiki Hepner

Suur tänu, hea esimees! Lugupeetud ettekandja! Tegelikult me tõesti põhiseaduskomisjonis ka sel teemal natukene debateerisime, aga kui me täna selle seaduse niimoodi peaksime ühel hetkel heaks kiitma, siis oleks meil varsti ühel inimesel neli, varsti ka kaheksa kodakondsust, võib-olla ka 16 mingi hetk. Ütelge palun, millisele riigile selline isik lojaalne on. Minu jaoks kodakondsus väljendab kindlasti lojaalsust riigi suhtes. Noh, kui te tahate siin tuua ka spordivõistlustega paralleeli, siis millise riigi eest peaks selline inimene võistlema?

14:29 Valdo Randpere

Aitäh! Teoreetiliselt on maailm täpselt nii keeruline, nagu sa kirjeldad. Tõepoolest, inimesel võibki läbi sünni, läbi elukohamuudatuste tekkida rohkem kodakondsusi kui üks, kaks, kolm, neli või viis. See siinne eelnõu katsub nüüd lahendada seda olukorda, et sünnijärgne Eesti kodanik – ükskõik, mis muus olukorras või kus riigis tal on kodakondsus – ei peaks seisma selle valiku ees, et ta peab loobuma Eesti kodakondsusest. Kas keegi nüüd tõesti väga teoreetiliselt viitsib pidada endal 16 kodakondsust või mitte, see ei sõltu sellest seadusest. Need kodakondsused tekivad inimestel nagunii. See seadus siin annab inimesele võimaluse tunda ennast hästi ja mitte seaduserikkujana, teades, et ta on Eesti sünnijärgne kodanik ja ta ei pea tegema valikut, et sellest loobuda. See on selle seaduse mõte. Paljud riigid ei tee, muide, üldse vahet, kas on sünnijärgne või mingil muul viisil kodakondsuse saanud inimene. Näiteks Rootsi, seal ei ole vahet. Samal ajal võib Rootsis kodakondsuse ära võtta kõigilt inimestelt juhul, kui nad on esitanud kodakondsust saades valeandmeid või kui nad on sündinud väljaspool Rootsit ja pärast seda ei ole omanud Rootsi mingeid sidemeid. Siis võib neilt kodakondsuse ära võtta. Eestis on teistmoodi süsteem. Eestis on sünnijärgne kodakondsus ja naturalisatsiooni korras saadud kodakondsus, kaks erinevat institutsiooni. Sinna on sisse ehitatud väike erisus – jaa, ma olen sellega nõus –, aga see kõige suurem erisus seal ongi see, et põhiseaduse kohaselt sünnijärgset kodakondsust kelleltki ära võtta ei saa. Kodakondsuse seadus paneb praegu inimesed selle valiku ette.

14:31 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Madis Milling, palun!

14:31 Madis Milling

Suur tänu, härra istungi juhataja! Hea Valdo! Minu küsimus puudutab nüüd võimaliku topeltkodakondsuse rakenduslikku külge, lähtudes riigikaitsest. Kujutame ette situatsiooni, kus üks 18-aastane noormees on nii Eesti Vabariigi kui ka Soome Vabariigi kodanik. Mõlemas riigis on kohustuslik ajateenistus. Kumbas riigis ta selle ajateenistuse läbib? See on nagu asja esimene pool. Teine pool, kui ta läbib Eestis või siis ka Soomes ajateenistuse, kuulub ta automaatselt selle riigi sõjaaja reservi. Kolmas külg asja juures on see, et ajateenistuses peale sõduri baaskursuse läbimist antakse vandetöötus sellele konkreetsele riigile. Kuidas sa nüüd siin näed? Kas siin on võimalikku vastuolu?

14:32 Valdo Randpere

Aitäh! See on hea küsimus. Ma toon sellele vastamiseks paralleeliks ka Rootsi. Kuna mul on tuttavaid, kes on selles olukorras olnud või on praegu selles olukorras, nagu sa kirjeldad, siis ma võin rääkida, mida ma olen neile nõuandeks öelnud ja mida ma tean. Rootsi näiteks annab valikuvõimaluse. Kui saa

teed oma sõjaväeteenistuse teises riigis ära, siis nad tingimata ei nõua, et sa seal peaksid tegema. Minu nõuanne nendele noortele on olnud, et tee mõlemas. Ole mõlema riigi suhtes lojaalne, täida oma kohustus, juhul kui selline on, tee see ära, ei võta tükki küljest. Mis puudutab lojaalsust ja vannet, siis ma ei kujuta hästi ette, et meil tekiks olukord, kus Soome ja Eesti satuksid omavahel konflikti ja inimesel oleks tõesti vaja valida, kumma poolt ta nüüd on. Aga sel päeval, kui see inimene peab tõesti selle valiku tegema, peab ta loobuma sellest kodakondsusest või sellest lojaalsusest, mida ta enam ei tunne. Mina loodan, et me ei pea kunagi sellist olukorda üle elama.

Tegelikult härra Puustusmaa eile just telekas ka ütles, et võib-olla mõne riigi väärtushinnangud muutuvad. Sel päeval see mure. See seadus on meie kätes, me võime muuta seda, me võime selle riigi sellest nimistust välja tõsta ja öelda, et teie väärtushinnangud enam meie omadega ei kattu, me ei taha, et meie inimestel oleks teiega mitmikkodakondsuse võimalus, ja nad ei ole seal. Samamoodi on selles eelnõus kirjas ka võimalus, et Eesti riik võib sõlmida lisaks sellele nimekirjale kahepoolseid lepinguid teiste riikidega. Me diskuteerisime seda komisjonis ka ja ma tegelikult väikese – kuidas öelda? – võimalusega lähen nüüd selle juurde, et ma tsiteerin Mart Nutti, keda meie hulgas enam ei ole, aga kellest ma väga lugu pidasin ja kellega ma ka aastate jooksul väga palju sel teemal diskuteerisin, just sellesama mitmikkodakondsuse eelnõu teemadel. Mardiga me tegelikult jõudsime niikaugele, et mina muidugi rääkisin temaga kogu aeg sellest positsioonist lähtudes, et mis tingimustel võiks Isamaa või IRL seda eelnõu toetada. Mart arvas, et te võiksite tegelikult olla selle poolt juhul, kui see riikide nimistu oleks oluliselt lühem. Kui me alguseks võtaksime üks, võib-olla kaks-kolm kõige suurema eesti kogukonnaga riiki, näiteks siis Rootsi, Ameerika Ühendriigid, võib-olla Kanada, võib-olla Uus-Meremaa.

14:35 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh!

14:35 Valdo Randpere

Ei, ma ei ole veel lõpetanud. Teeksime nendega nende suhtes sellise seaduse. Mina olin valmis selle üle ka diskuteerima, aga paraku Marti meie hulgas enam ei ole. Ma ei tea, juhul, kui teil on mingeid ettepanekuid nende riikide osas, mis ei peaks siin nimistus olema, tulge parandusettepanekutega. Las see eelnõu jääb elama. Näidake üks kord ka siin, et te mõtlete natuke oma peaga. Mõelge ise, nüüd tuleb peale mind Oudekki Loone kõnet pidama. Oudekki on tore inimene, kõik, eile me jagasime pliiatsit, meil on ühiseid asju, nagu näete. Aga sellegipoolest, Oudekki tuleb teile rääkima seda revolutsioonilist seisukohta, et kõik, mis on ida pool, ei ole halb, ja me ei saa sellist eelnõu seaduseks teha nii kaua, kui sedasama võimalust mitmikkodakondsust omada ei ole antud ka Venemaa kodanikele. Siis te lähete ja hääletate selle eelnõu vastu sellepärast, et siin ei ole antud võimalust omada mitmikkodakondsust Venemaa kodanikele. Mõelge siis, et te olete siis järsku ühel pool nende inimestega, kes tegelikult on selle eelnõu vastu täpselt selle pärast, mille pärast teie peaksite selle poolt olema.

14:36 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Mihhail Lotman, palun!

14:36 Mihhail Lotman

Aitäh! Mina kuulun nende Eesti kodanikkude hulka, kes ei ole sünnipärased, ja mul ei ole seda probleemi, mis oli Marko Šorinil ja Oudekki Loonel. Ma arvangi, et sünnipärastel kodanikel ja naturaliseeritud kodanikel võiksid olla teatud erinevused. Probleem on selles, et minu meelest on Eesti kodakondsuse seadus ja Eesti põhiseadus suurepärased ja nad ei vaja mingisugust muudatust. Mis on see idee, et sünnijärgset kodakondsust ei saa ära võtta? Riik ei saa ära võtta. Aga kodakondsus ei ole ahelad, millest inimene ei saa ise loobuda. Te ütlesite, et nad loobusid praktilistel põhjustel ja pärast rääkisid, et pidid loobuma või isegi olid sunnitud loobuma. Kas neid ähvardati mahalaskmisega, piinati? Ei, neil oli niimoodi mugavam. Ja kui me räägime, et see ei võta kelleltki midagi ära, vaid annab kellelegi juurde, siis see võtab ära Eesti riigilt. See on üks riskifaktor, millega mina kui uhke Eesti kodanik ei taha nõustuda.

14:38 Valdo Randpere

Aitäh! Kui ma nüüd küsimusest õigesti aru sain, siis esiteks, sa kahtlesid, kas on vastuolu kodakondsuse seaduse ja põhiseaduse vahel. Põhiseadus ütleb, et sünnijärgset kodakondsust kellelki ära võtta ei tohi. Kodakondsuse seadus ütleb, et inimene peab 18-aastaseks saades kolme aasta jooksul valima, millise kodakondsuse ta endale jätab või millisest ta loobub. See tegelikult tähendab, et inimestele antakse kaudne juhend loobuda Eesti sünnijärgsest kodakondsusest, juhul kui nad on selle valiku ette sattunud. Lisaks sellele ei ole mina selle mugavusteema poolehoidja. See mugavuspagulaste jutt kõlab minu jaoks täiesti võõralt ja imelikult. Aga on riike, kes tegelikult lubavad mitmikkodakondsust eeldusel, et see teine riik, mille kodakondsus ka inimesel on, ka lubab seda. See riik võib omakorda nõuda, et sa pead loobuma Eesti sünnijärgsest kodakondsusest, kui sa tahad saada meie kodakondsust. Siis on see inimene sunnitud sünnijärgsest kodakondsusest loobuma sellepärast, et Eesti tegelikult ei luba topeltkodakondsust, ei luba mitmikkodakondsust. Juhul, kui selles teises riigis – olgu see siis Rootsi või Soome või Ameerika Ühendriigid – nad teavad, et Eesti lubab seda, siis nad ei nõua loobumist. Soomes on see väga selgelt välja öeldud, Rootsis on see väga selgelt välja öeldud. Nii et see ei ole ainult mugavusküsimus.

Miks me leiame, et inimene, kes elab Soomes, saab lapse Soomes, et tema lapsel tekib automaatselt ... Soomes on nii, et juhul, kui ema on soomlane, on lapsel automaatselt Soome kodakondsus. Juhul, kui isa on soomlane ja ema ei ole, siis peavad nad olema abielus. Juhul, kui nad elavad välismaal, peab enne Soomes oma isadust tõestama. Aga lapsel võib tekkida topeltkodakondsus väga lihtsalt. Sel hetkel, kui ta läheb seda ühes või teises riigis vormistama, siis tal tekib valikukoht. Ühest küljest võib Soome öelda, et kuule, aga Eesti ei luba seda, Eesti jälle ütleb talle, et kuule, aga sa oled 18, sa pead kolme aasta jooksul valima. Millest selline kanapimedus tegelikkuse ees?

Ma eile rääkisin seda, täna ma ei viidanud sellele, aga Jüri Adams, kellest paljud meist lugu peavad kui põhiseaduse ühest loojast, kui Eesti õiguse ühest alustalast, oli eelmises Riigikogu koosseisus täpselt sama eelnõu poolt. Ei olnud palju Reformierakonnast tulnud eelnõusid, mida ta toetas, aga see eelnõu oli. Jüri Adams ütles ka, et kodakondsuse seadus oleks tulnud ära muuta juba vähemalt kümme aastat tagasi. See vananes juba siis, kui Eesti astus Euroopa Liitu ja nii paljud inimesed lahkusid Eestist ja elavad väljaspool Eestit. Mine ükskõik kuhu välismaale, kus on eesti kogukond, mine Eesti Majja New Yorgis – ma garanteerin sulle, et esimese viie minuti jooksul tuleb mõni inimene sinu juurde ja räägib mitmikkodakondsusest ja selle lubamisest või mittelubamisest.

14:42 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Riho Breivel, palun!

14:42 Riho Breivel

Lugupeetud juhataja! Hea esineja! Ma ei ole paari väitega nõus, mis sa esitasid. Kõigepealt ma ei ole nõus sellega, et kodakondsuse andmine on väike õlalepatsutus. Ei ole, kodakondsuse andmine on tõsine juriidiline samm nii kodanikule kui ka riigile, kes annab selle kodakondsuse. Teine, millega ma nõus ei ole, kui sa näitad näpuga meie peale ja ütled, et me segaabielsid nagu taunime. Sellest pole kunagi juttu olnud. Need kaks asja. Ma sain küll vastusest Madis Millingule ka selle juba enam-vähem kätte, aga ikkagi mind häirib see, kui inimesel on kaks kodakondsust ja on väärtustest tulenevalt vajadus end teatud tingimustes identifitseerida. Kuhu ta ikkagi selle solidaarsuse punkti paneb? Sa ise vist oled ka kahe kodakondsusega inimene. Kui on tarvis öelda, kas toetan seda riiki või teist riiki, kui on tõsine ...

14:43 Esimees Henn Põlluaas

Aeg!

14:43 Riho Breivel

Sa ütled küll, jah, et sa ei näe ette, et selline asi juhtub. Aga ikkagi, kuhu poole hoida?

14:43 Valdo Randpere

Aitäh! Väga head küsimused jälle. Kahjuks küll esimeses osas sa said minust valesti aru. Ma ei öelnud, et kodakondsuse andmine tähendab õlale patsutamist. Ma ütlesin, et need eestlased, kes elavad välismaal, tunnevad, et neid ei hinnata eriti, nad tunnevad, et neile heidetakse seda ette, et nad elavad välismaal. Mitte kas kodakondsust antakse või mitte, nad tahaks tunda lihtsalt Eesti riigi poolt

õlalepatsutust ja seda tunnet, et nad on endiselt hinnatud, armastatud, kuigi nad elavad väljaspool Eestit.

Mis puudutab minu valikuid, siis neid ei ole mul vaja teha olnud. Nagu oled tähele pannud, siis Rootsi ja Eesti on liigutaval üksmeelel enamikus asjades. Ma olen selles mõttes hea näide, kuidas võib inimesel tekkida kaks kodakondsust. Mul on isegi siin paberite hulgas kaasas NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi määrus aastast 1987, Gromõko allkirjaga, millega mult võeti ära Nõukogude kodakondsus. Sel hetkel ma jäin täiesti kodakondsuseta isikuks, 1987. aastal. 1988. aastal sain ma Rootsi kodakondsuse. Mind võeti Rootsi kodanikuks kui kodakondsuseta isikut, see on ka Rootsi kodakondsuse andmise tõendis kirjas. Läks veel mõni aasta. 1988. aastal ei rääkinud Eestis, ei unistanud Eestis, ei teadnud Eestis keegi mitte midagi mingist sünnijärgsest kodakondsusest. Eesti oli okupeeritud. Läks veel mõni aasta ja järsku selgus, et ma olen Eesti sünnijärgne kodanik, sest mu isa oli Eesti kodanik juba enne 1939. aastat. Nii sain mina topeltkodakondsuse. Miks ma peaks ühest neist nüüd kuidagi loobuma? Eesti omast ma kindlasti kohe ei loobu, sest see on ikkagi sünnijärgne ja väga armas, aga Rootsi omast? Ma läksin Rootsi 1984. aastal. Nõukogude Eestis olin ma kriminaalkurjategija, minu suhtes algatati kriminaalasi, võimalik karistus oligi seesama § 62. Tarmo, kui sa natukene liigutad, siis ma saan küsijale silma ka vaadata, kui ma talle vastan. Ma teoreetiliselt oleks võinud olla surma mõistetud. Rootsi andis mulle poliitilise varjupaiga, neli aastat hiljem ka kodakondsuse. Ma olen neile tänulik selle eest ja ma olen lojaalne Eestile ja Rootsile nii kaua kui vähegi võimalik. Iseenesest seal teatud eelised on. Spordivõistluste ajal on Rootsil väga hea hokimeeskond, palju parem jalgpallimeeskond kui Eestil, nendel võistlustel on mul kellegi poolt rohkem olla kui Eesti poolt, kes tavaliselt lõppvõistlustele ei pääse.

14:46 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Kalle Grünthal, palun!

14:46 Kalle Grünthal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Austatud ettekandja! Ma kuulasin teie ilukõnet selle eelnõu kiituseks päris hoolega ja mulle said mõned asjad seoses eeltooduga tunduvalt selgemaks. Kui ma küsisin teie käest põhiseaduskomisjonis, kuidas te sõnastate kodakondsuse mõtte olemust, siis te väga ei suutnud vastata viisil, mis oleks kodakondsust väärtustanud. Lootsin, et te oma tänaseks ettekandeks olete ette valmistanud ja te räägite sellest kodakondsuse olemuse ja sisu mõttest teie nägemuse järgi, aga kuna te seda ei teinud, siis ma eeldan, et te ei ole veel sellest teadlik. Aga ma küsin hoopis teist asja. Te väitsite, et Eestist on lahkunud 100 000 töövõimelist elanikku, mis moodustab Eesti rahvaarvust ligi 10%, ja osa on siis loobunud Eesti kodakondsusest põhjusel, et sealsest riigist saadavad sotsiaalsed hüved katavad nende vajaduse paremini ära. Minu küsimus on see, et miks te ei ole 17 aastat siis üritanud takistada sellist tööväljarännet ja püüate nüüd nendele kodakondsuse andmisega pakkuda enne valimiste lähenemist sellist kommi?

14:48 Valdo Randpere

Valimised, esiteks, olid just äsja ära, kui sa tähele ei pannud. Aga mis puudutab sinu väidet, et mina ütlesin, et Eestist on lahkunud 100 000 tööealist inimest, kes on muus riigis paremate sotsiaalsete hüvede saamise nimel loobunud kodakondsusest, siis ma pole kunagi midagi sellist öelnud. Ära pane mulle sõnu suhu, see on jama. Küll võin ma sulle öelda ju nii, et oleks sa tähelepanelikult kuulanud, siis ma rääkisin sellest nõukaaja nostalgias, mis ka sinu jutust natuke välja paistab. Kuidas saaks takistada seda, et inimesed siit välja lähevad? Me võitlesime selle nimel, et Eestist saakski vabalt välja minna ja siia saaks vabalt tagasi tulla. Nüüd me oleme seal. Mis me hakkame siis jälle uuesti tegema siia § 62 ja karistama inimesi kas vabadusekaotuse või sunnitööga Suure-Lähtu mõisas? Mis me teeme? Me ei taha selliseid asju teha. Me tahame, et inimesed saaksid vabalt minna, vabalt tulla ja tunda seejuures ennast hästi. Me ei taha selle eest mingeid sanktsioone ega karistusi. Veel kord: vaadake ringi. Mis puudutab muide, segaabielusid, siin keegi ütles ka, et te ei ole hukka mõistnud. Meie hulgas on inimesed, kes on sotsiaalmeedias kirjutanud mustanahaliste kohta, et mis need neegrid tõllerdavad siin trammipeatuses. Kuidas sa seda tõlgendad? On see sõbralik, on see segaabielusid kuidagi toetav ja innustav seisukoht?

14:49 Esimees Henn Põlluaas

Indrek Saar, palun!

14:49 Indrek Saar

Aitäh! Ma ei teagi, kuidas nüüd pöörduda siis. "Lugupeetud" on raske öelda pärast seda, mida ma kuulsin, et te sealt Riigikogu kõnetoolist ütlesite. Kõigepealt ma tahan öelda, et ma mõistan seda dilemma, mis Eesti ees seisab, seoses paljude kodanikega, kes sooviksid omandada topeltkodakondsust, aga ma palun mõista ka seda, nagu üks meie headest kolleegidest on öelnud, et Riigikogu kõnetoolist ei räägita mitte ainult oma kolleegidega, vaid kogu rahvaga ja vastavalt sellele peaks siin Riigikogu kõnetoolis ka käituma. Ma võtsin välja selle kirja, millele te viitasite – Vabariigi Valitsuse seisukoht 6. juunist 2018, kuhu ma olen alla kirjutanud. See kiri ütleb, et eelkõige on Vabariigi Valitsuse seisukoht eitav, sest sellised muudatused nõuavad eelnevalt põhjalikku kaalumist ja analüüsi seadusemuudatuste mõjude, eelkõige eelnõu eesmärgi täitmise osas. Ja siis on toodud erinevaid näiteid, kus tekib ebavõrdne kohtlemine jne. Seal ei ole silpigi rahvarahutustest ja selles ei ole mitte mingit hüsteeriat, nagu te väitsite. Nii et te olete äsja Riigikogu kõnetoolis valetanud ja mul on selle pärast väga kahju. Samuti ei kaunista teid kuidagi see, et te spekulereite ja võrdlete oma kolleege siin Interrindega, toetudes Henn Põlluaasa propagandateosele. See on minu arvates äärmiselt inetu ja ma loodan, et te leiate põhjuse vabandamiseks.

14:51 Valdo Randpere

Hakkame sellest tagumisest otsast peale. Mina ei võrrelnud teid, ma ütlesin, et EKRE, kes tegelikult arvab, et teie olete Interrinne, praegu toetab teie ettepanekuid. Mina ei jaga nende seisukohta, seda ma pole kunagi öelnud.

Aga mis puudutab sinu väidet, et ma valetasin, siis, Indrek, loe seda kirja! Ma loen ta sulle ette, ära hakka vaeva nägema. Ütle selle kohta, mis ma sulle ette loen, kas on jutt nendest asjadest, mida ma enne kirjeldasin, või ei ole. "Lubades mitmikkodakondsust osale Eesti kodanikest ja jättes teise osa kõrvale, põhjustab see sotsiaalseid pingeid, ebaõiglustunnet ja vastandumist, mis omakorda suurendavad oluliselt ohtu avalikule korrale ja riigi julgeolekule." On ilus tsitaat? Kas räägib rahvarahutustest ja riigi julgeolekust? Ei räägi? No "Vabariigi Valitsuse hinnangul on laiapõhjaliste julgeolekumõjude lähtekohaks muu hulgas ..." Blaa-blaa-blaa. Ja "isikud on õigustatult avatud oma kodakondsusjärgsete riikide poliitilistele ja sotsiaalsetele mõjutustele ja seeläbi suureneb julgeolekurisk". Oskad siis sina mulle äkki täpsustada nüüd, milliste riikidega sellest loetelust, kes meil on siin antud, mitmikkodakondsuse lubamisel suureneb julgeolekurisk Eestile? On see USA? On see Rootsi? On see Soome? Läti? Nimeta üks! Ja enne, kui sa mind edaspidi veel valetajaks nimetad, loe omakirjutatud asjad korralikult läbi ja siis tule alles seletama! Häbi sulle!

14:53 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Mihhail Lotman, palun!

14:53 Mihhail Lotman

Aitäh! Lugupeetud kõneleja! Ma ei saa aru, kas sa tõesti ei saa aru või sa ainult teeskled. Kui Eesti Vabariigil ei ole õigust sünnijärgselt kodanikult kodakondsust ära võtta ja temale antakse valida, kumba kodakondsust ta eelistab, kas siis on riigi poolt mingisugune repressioon või on, vastupidi, antud võimalus valida? Kui siin oli juttu kodakondsusega seotud vandest, siis kui sa tead – kindlasti tead – Ameerika Ühendriikide kodakondsusvannet, siis seal on öeldud, et sa pead olema truu Ameerika Ühendriikidele ja ainult Ameerika Ühendriikidele. Ja nüüd sa palusid, et ma nimetaksin, mis riikide topeltkodakondsus on Eestile potentsiaalselt ohtlik. Ma ütles: ükskõik missuguse riigi.

14:54 Valdo Randpere

Aitäh! No mina tunnen ennast tunduvalt julgemana sel juhul kui sina, sest ma ei karda neid riike, kes siin nimekirjas on, ja ma ei karda, et inimesed, kellel oleks nende riikide kodakondsus, tähendaksid mingit julgeolekuriski Eestile. Mis puudutab Ameerika kodakondsusvannet, siis ei ole seal seda sõna sees, et ainult Ameerika Ühendriikidele. Ameerika Ühendriikidele, jaa. Mis puudutab seda, et inimesi pannakse valima, siis see on see, mida põhisedus ütleb, et inimesi ei tohigi panna valima. Sünnijärgset kodakondsust ei saa kelleltki ära võtta, aga kodakondsuse seadus paneb nad valiku ette. See ongi see

vastuolu. (M. Lotman kommenteerib saalist.) Aga sa ei saa ju ometigi edasi küsida, kui sa mikrofoni sisse ei lülita. Ma katsusin sulle seletada täpselt seda, et põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse vahel on see vastuolu: kodakondsuse seadus ütleb, et ta peaks loobuma kolme aasta jooksul ühest või teisest, põhiseadus ütleb, et sünnijärgset kodakondsust ära võtta ei saa.

14:55 Esimees Henn Põlluaas

Raimond Kaljulaid, palun!

14:55 Raimond Kaljulaid

Aitäh, härra esimees! Hea ettekandja! Teatavasti me arutame väliskomisjonis ja peagi ka siin saalis meie välispoliitika arengukava ja seal rõhutatakse, millist väga olulist rolli mängib eestlaste ja eestimaalaste kogukond, globaalne kogukond meie välispoliitiliste ja majanduseesmärkide saavutamisel. Ka mina võin öelda oma kogemusest ettevõtjana, et mul oli alati sihtturgudel tegutsemisel kasu meie kaasmaalastest, kes elavad ajutiselt või alaliselt muudes riikides. Kuidas teile tundub, mismoodi teie eelnõu läbimineks võiks kas siis kaasa aidata või mõjutada meie välispoliitika arengukava eesmärkide saavutamist? Aitab see sellele kaasa, on see selle suhtes neutraalne, takistab see kuidagi viisi? Mis teie hinnang on?

14:56 Valdo Randpere

Ma arvan, et iseenesest see kindlasti ei takista, tõenäoliselt see aitaks kas või pikas perspektiivis kaasa. Ma olen kohtunud samade inimestega, välismaal elavate eestlastega, kes on just seoses globaalse eestluse programmiga Eestis käinud ja rääkinud oma mõtetest ja muredest. Nemad on sajaprotsendiliselt sellise eelnõu taga, absoluutselt. Nendelt pärinevadki need tsitaadid, mida ma siin välja tõin, et nad ootavad rohkem lugupidamist, nad ootavad, et nad tunneks, et nad on endiselt armastatud ja austatud inimesed, kuigi nad elavad väljaspool Eestit. Ja üks viis seda neile näidata on see, et neid ei panda valiku ette, et nad peavad loobuma oma kodakondsusest. Nad ei taha seda teha.

14:57 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Jürgen Ligi, palun!

14:57 Jürgen Ligi

Aitäh! Mina olin üks, kes selle eelnõu tegemisel tungivalt soovis sellist konservatiivset liini, et me ei laiendaks liigselt nende riikide loetelu, kellega sünnijärgsetel kodanikel topeltkodakondsust lubatakse. Aga mis selle menetluse käigus veel on välja selgitatud? Siit saalist tulevad ikka küsimused, et kogu aeg on alati see dilemma, kumba poolt valida. Mis need pakkumised on, kus tekib selline situatsioon, et nende riikide loetelu puhul tuleb valida emb-kumb pool ja sellel on mingigi riiklik tähendus? Kus need valikud omavad mingit riiklikku tähendust, kumb pool valitakse sünnijärgse kodakondsuse kõrval ka mõnd teist kodakondsust lubades?

14:58 Valdo Randpere

Iseenesest, kui minna selliste väga suurte ja tähtsate lojaalsuspõhiste valikute juurde, siis me oleme tegelikult pannud kokku nimekirja riikidest, kelle puhul sellist valikut ei peaks tekkima, sellist konflikti ei tohiks olla, sellist valikut ei tohiks olla. Inimesed võiksid rahulikult omada mitmik kodakondsust nende riikidega, kes on siin nimistus. Kui teil on nende riikide suhtes seisukohti, lõpetame esimese lugemise, tehke parandusettepanek, diskuteerime.

Mis puudutab praktilisi asju, miks inimesed üldse võtavad omale topeltkodakondsuse või mitmik kodakondsuse, no esiteks, ma eile juba rääkisin, et tegelikult neid võimalusi ja asjaolusid, kuidas sellesse olukorda satutakse, on lugematult palju ja neid on võimatu kõiki ette näha või ette lugeda. Aga kui praktilistest asjadest rääkida, siis inimene, kes elab teises riigis, tegutseb teises riigis, töötab teises riigis, tal on vaja ka selle riigi identiteeditunnistust. Tal on seda vaja sellepärast, et ta elab seal praegu. Aga kui meie tahame, et see inimene elaks seal ükskõik kui kaua, aga kunagi võib-olla tahaks tagasi Eestisse tulla ja ta tunneks, et ta on siia ka teretunud ja ta saab siia tulla ilma komplikatsioonideta, siis me võikime talle anda selle võimaluse, et ta säilitab oma Eesti kodakondsuse ja et ka muudes riikides on teada see, et Eesti aktsepteerib seda.

See eelnõu muide annab ka võimaluse neile inimestele, kes on juba olnud sunnitud loobuma

sünnijärgsest kodakondsusest, see lihtsustatud korras taastada. Eile rääkisin ka sellest, et meil on viimastel aastatel tõepoolest see, et – üks küsija viitas valimiseelsetele teemadele – Abhaasia eestlased tekivad meil väga akuutsetena tapeedile alati enne valimisi. Küll on siin siseministrid teinud mingeid ettepanekuid erandkorras seal kellelegi kodakondsus anda ja küll on tehtud ettepanek, nüüd viimane oli, et kaheaastased passid. Peaasi, et valimised mööda saaksid. Tegelikult meie eelnõu lahendab ka Abhaasia eestlaste sünnijärgse kodakondsuse küsimused nende jaoks väga lihtsalt, väga üheselt ja väga selgelt. Me ei peaks enam tegelema mingite erandite, mingite imelike, õiguslikult mittepädevate lahendustega selleks, et Abhaasia eestlaste sünnijärgne kodakondsus oleks tunnustatud ja olemasolev.

15:01 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Paul Puustusmaa, palun!

15:01 Paul Puustusmaa

Suur tänu! Kodakondsuse instituuti on põhimõtteliselt võimalik suhtuda kahel moel. Ühtpidi nii, et see instituut peaks olema väärtuslik, väärikas, et see seoks kodanikku ja riiki, et see oleks ihaldusväärne – selline hea ja hinnatav asi. Teine variant on suhtuda kodakondsusesse, et see on nagu maika – täna panen ühe selga, homme panen teise. Me saame praegu siit aru, et võib panna isegi kuni 16 tükki neid selga, siis võtame ühe jälle ära, kuidas parasjagu hea on. Ehk siis ma saan aru niimoodi, et Reformierakond on valinud põhimõtteliselt tee kodakondsuse instituudi nõrgendamise suunas, nii et see olekski selline lihtne asi, võib-olla kord vajalik ainult hääletamiseks või ma ei tea miks, aga et ta oleks võimalikult nõrk. Seda enam, et kuna siin on tegelikult korduvalt räägitud, et Eesti kodakondsust, sünnijärgset kodakondsust niikuinii ei saa ära võtta, siis lisandub siia veel järgnev vektor, et antud eelnõuga seistakse nagu teiste riikide huvide eest, mitte Eesti riigi huvide eest, sest Eesti kodakondsust niikuinii ei saa ära võtta. Me lihtsalt anname täiendavad võimalused minna veel kellegi kolmanda riigi kodanikuks. Siit küsimus sulle, hea Valdo, ja vasta mulle päris ausalt. Kui nüüd homme hakkab sõda Rootsi ja Eesti vahel, kumma relva võtad?

15:02 Valdo Randpere

See oli küll erilise mõttetöö vili, mis selle küsimuse tingis. Aga ma hakkaksin su küsimuse algusest peale. Su väited, et Reformierakond lahjendab kodakondsuse mõistet või devalveerib seda, nagu sa väljendasid. Ma ei taha hea meelega sattuda sellesse debatti, kus ma ütlen, et aga mida te ise teete, aga nüüd ma satun sinna. Ma enne nimetasin ka seda. EKRE eestvedamisel ja toetusel viiakse praegu läbi kodakondsuse seaduse muudatusi, millega me tegelikult läheneme sellele nullkodakondsuse variandile, mida mõned inimesed Eesti taasiseseisvumise ajal pooldasid, aga need olid ainult mõned, enamus toetas seda kontsepti, mis meil praegu kehtib, ja see seaduseelnõu on selle kontseptiga kooskõlas. Meie ei too sisse võimalust saada Eesti kodakondsust mingis lihtsustatud korras, ilma keelenõudeid täitmata, ilma mingit sünnijärgsust omamata. Me anname sünnijärgsetele Eesti kodanikele võimaluse olla ka mõne teise riigi kodanik, vältides samal ajal dilemmat, et nad äkki peavad loobuma Eesti kodakondsusest. Me anname selle võimaluse. Me ei võta kelleltki midagi ära, me anname inimestele, ühele grupile inimestele midagi juurde. Mis puudutab Rootsi ja Eesti sõda, see oli hea küsimus, aga sel juhul ma loobun Rootsi kodakondsusest ja asun sõdima Eesti poolel. Isegi Leo Kunnas plaksutab. Aitäh! Aga ma tõesti loodan, et ma kunagi sinna olukorda ei satu.

15:04 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Heiki Hepner, palun!

15:05 Heiki Hepner

Suur tänu, hea esimees! Hea ettekandja! Sa oled ütelnud, et oled tegelenud selle küsimusega aastast 2011 ja Isamaa on sul olnud selle probleemi lahendamisel jalus, muidu oleks sa sellega juba tegelikult ühele poole saanud. Meenutasid ka minu head aatekaaslast Mart Nutti, kes justkui olevat sulle head nõu andnud. Ma selles nagu väga sügavalt kahtlen, sest Mart ei jaganud fraktsioonis küll kordagi sellist nõu ja ta tegelikult oli see mees, kes ütles, et sellise seadusega nagu kodakondsuse seadus ei mängita. Aga minu küsimus nüüd siia juurde. Kui me nüüd teoreetiliselt mängime, et meil õnnestuks seadus kunagi jõustada, siis kuidas vältida, et Venemaa ei hakkaks meid ründama ja süüdistama ksenofoobias?

15:06 Valdo Randpere

Aitäh! Hea Heiki, ole palun kena, ära hetkekski usu, et ma mõtleks midagi välja või valetaks midagi vestluste kohta kadunud Mart Nutiga. Mart ei olnud kunagi selle eelnõu tuline poolehoidja, ma ei ole seda väitnud. Aga Mart ütles mulle kusagil aasta tagasi – me rääkisime temaga sellest ja siis ta ütles täpselt seda, mida ma enne kirjeldasin –, et väiksema arvu riikidega edasi minnes võib-olla oleks Isamaaliidult võimalik sellele toetust saada, sest ka Mart nägi, et maailm on muutunud. Ja Mardi jaoks oli ka Jüri Adams väga suur autoriteet. Maailm on muutunud. Sellest hetkest, kui see kodakondsuse seadus meil vastu võeti, on maailm eestlaste jaoks avanenud ja me ei ole enam täpselt samas olukorras, nagu me siis olime. Õigusloome peab peegeldama tegelikku olukorda, mis meie ümber valitseb.

Kas seal oli veel mingi küsimus? Aa, Venemaa, ksenofoobia. Ma arvan, et me ei peaks selle peale mõtlema. Me ei peaks oma samme ja tegusid sättima selle järgi, mida Venemaa meist arvab või ei arva. Venemaa arvab nagunii, et me oleme nii- ja naasugused, ükskõik, mida me teeme. Nimeta mulle üks riik Venemaa naabruses, kes leiaks, et Venemaa on neile hea naaber olnud. Sa ei leia sellist riiki. Nii et miks me peaksime pürgima erandiks?

15:07 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Heljo Pikhof, palun!

15:07 Heljo Pikhof

Aitäh! Austatud ettekandja! Tõepoolest, olen sinuga igati nõus, piirid on lahti ja paljud meie noored on abiellunud välismaalastega. Ma näen ka seda, et kui laps sünnib näiteks Eestis, ema on eestlane, isa on Euroopa Liidu kodanik, laps saab Eesti kodakondsuse, aga ütleme, et isa on näiteks prantslane ja talle meeldiks, et tema lapsel oleks ka Prantsuse kodakondsus. Kas see eelnõu ka selle probleemiga tegeleb?

15:08 Valdo Randpere

See eelnõu selle probleemiga tegelebki, kui ma nüüd õigesti aru sain, mida sa silmas pidasid. (H. Pikhof selgitab saalist.) Jah, jah, jah. Ei no, ma kirjeldasingi seda, et tegelikult on lapsel põhimõtteliselt võimalik asjaolude kokkusattumise tõttu saada ka kolm kodakondsust. Juhul, kui mõlemad vanemad on veresuguluse järgi jagatava kodakondsusega riikidest, aga laps sünnib territoriaalse põhimõttega kodakondsust jagavas riigis, milleks on näiteks USA, siis võib juhtuda, et Eesti ja ma tõin siin näiteks Bahama – ma küll ei tea Bahama kodakondsuse seadust –, aga Eesti-Bahama abielupaari laps, kes sünnib Ameerikas, võib omada kolme kodakondsust.

15:09 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Raimond Kaljulaid, palun!

15:09 Raimond Kaljulaid

Suur tänu! Hea ettekandja! Veel selline küsimus, et kas selle eelnõu ettevalmistamise käigus ja aruteludes on arutatud ka seda, et kas teatud ametites või teatud organisatsioonides, teatud riigiasutustes töötavate inimeste puhul võiks tulevikus kaaluda või peaks kaaluma kodakondsuse aspekti arvestamist, kui neil on mitu kodakondsust. Kas te näiteks näete probleemi, kui sellistes riigiametites nagu Kaitsepolitseiamet, Teabemet, nende juhtkonnas, olulistes rollides Eesti Kaitseväes on inimesed, kellel on üheaegselt mitme riigi kodakondsus, või ei ole see küsimus?

15:10 Valdo Randpere

Aitäh! Ühest küljest see riikide nimekiri, mille me oleme siia eelnõusse ka kirja pannud, võiks tegelikult välistada inimeste ebalojaalsuse kahtluse, sest see lojaalsus ei lähe seal omavahel konflikti. Ma oleksin valmis sinu mõttekäiguga kaasa tulema teatud piirini juhul, kui ma ei teaks, et Venemaa täpselt niimoodi mõtlebki. Ja kui Venemaa niimoodi mõtleb – Venemaal on riigiteenistujatel topeltkodakondsus keelatud –, siis mina ei saa sinuga kuidagi samal seisukohal olla. Ma arvan, et Venemaa mõtleb juba *by default* enamikus asjades valesti. Juhul, kui see oleks mingi osa siinse saali nägemus ja tahtmine, siis lõpetame esimese lugemise, tehke parandusettepanek, diskuteerime. Aga ma ütlen, et me oleme niivõrd hoolikalt valinud neid riike, et ma ei usu, et see mingi probleem on. Ma ei usu, et meil oleks

probleem inimestega, kes on Ameerika ja Eesti kodakondsuses, et nad oleksid kuidagi Eestile ohtlikud või ebalojaalsed. Aga võib-olla tõesti teatud ametites.

15:11 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Tarmo Kruusimäe, palun!

15:11 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea esimees! Hea ettekandja! Mina võin ennast nimetada selliseks vanaks ERSP hundiks ja minu vaimne isa kodakondsuspoliitikas oli Kaino Oja, kes juba tol ajal ütles, et kodakondsust ei anta ega kingita, vaid toimub siire ühest kodakondsusest teise. Kas teie esitatud eelnõu nüüd tugevdab seda mõtet või pigem õgvendab?

15:12 Valdo Randpere

Meie pakutud mõte peegeldab tänapäevast olukorda, mida sel ajal ei olnud, kui selline lause siirdumise kohta öeldi. Aitäh! Tänapäeval on maailm lihtsalt teistsugune.

15:12 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Indrek Saar, palun! Ei soovi? Siis palun, Jevgeni Ossinovski!

15:12 Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Austatud ettekandja! Kuna me ei aruta seda teemat esimest korda, siis ma ikka jälle küsin sama küsimuse natuke teises sõnastuses. Vastavalt teie eelnõule võiksime nii sina kui mina olla – kui see seadus vastu võetakse – Eesti ja Rootsi topeltkodanikud. Selline õigus tekiks ja ebakõla põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse vahel oleks likvideeritud. Nüüd, näiteks kolleeg Korobeinik – lihtsalt suvalise näitena siinsamas saalis võtta –, temal seda õigust ei tekiks. Sa rääkisid sellest, kuidas Eesti inimesed, kes mujal elavad, on Eesti riigile ja ühiskonnale väärtus ja me ei tohiks neid kergekäeliselt niimoodi Eesti kodakondsusest ära lasta. Kas siis, seda mõtet lõpuni viies, sinu arvates oled sina Eesti riigile suurem väärtus kui näiteks härra Korobeinik?

15:13 Valdo Randpere

Aitäh! Hea küsimus. Kui ma oleks väga egoistlik, siis ma ütleks, et loomulikult ma olen – oma sark on ihule kõige ligemal –, aga ma ei ole. Veel kord: ma vastan samamoodi, nagu ma olen enne vastanud sellele, et Andrei ei jää mitte millestki ilma, juhul kui see eelnõu muutub seaduseks. Küll juhtub tõesti nii, et sina ja mina saame midagi juurde, aga Andrei ei jää millestki ilma. Seetõttu ei ole see eelnõu ega seadus ebaõiglane. See ei võta temalt mitte midagi ära. See seadus, pane tähele, annab ka võimaluse tulevikus sõlmida kahepoolseid kokkuleppeid. See seadus annab ka võimaluse tulevikus, kui tekivad teistsugused koalitsioonid ja valitsused, minna teist teed ja teha uus seadus. Ega see seadus ei ole mingi lõplikult kivistatud tõde, nagu kõik muud, aga see seadus annab sünnijärgsetele Eesti kodanikele võimaluse vältida sattumist olukorda, kus nad peavad valima, et nad loobuvad sünnijärgsest Eesti kodakondsusest. See on see, mida see teeb. See annab võimaluse neile, kes on juba loobunud, taastada kodakondsus lihtsustatud korras, ja see annab võimaluse Abhaasia inimestele taastada – või isegi mitte taastada, vaid legaliseerida – oma sünnijärgne Eesti kodakondsus.

15:15 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Paul Puustusmaa, palun!

15:15 Paul Puustusmaa

Veel üks selline tehniline küsimus. Tegelikult ma rõhutan ikkagi, et Eesti kodanik ei peaks loobuma sünnijärgsest kodakondsusest, see on ainult sellisel juhul võimalik, kui kodanik ise tahab seda teha. Sellepärast meil on korduvalt öeldud, et tegelikult meie riigil pole mitte mingit sunnivahendit selle jaoks ja inimesed teavad seda. Aga tegelikult küsimus on teine. Sa, hea Valdo, ütlesid eelnevalt, et see riikide nimekiri on sul hästi läbi mõeldud. Me oleme viidanud ka mingitele väärtustele ja oli üks selline sõna, ma täpselt ei oska seda öelda, aga see oli kuidagi selliselt, et me saame seda nimekirja ka täiendada, kui vaja, et ärge muretsege, kui vaja, paneme sinna nimekirja juurde, arutame läbi ja no sellega saab siis

anda ka täiendavalt võimalust mõnel isikul kodakondsust saada. Aga mis siis, kui on vastupidi? Ma ütlen täiesti teoreetiliselt, on Eesti-Guyana kodakondsus, nüüd on tal see kaks võimalust ja nüüd need väärtused kaovad tagant ära. Kas siis Eesti nüüd hakkab selle seadusega kuidagiviisi sundima, et inimene peaks loobuma sellest teisest kodakondsusest sellepärast, et selle teise kodakondsuse riigi väärtused enam meie omaga ei klapi? Või kuidas see mehhanism peaks siis töötama?

15:16 Valdo Randpere

Aitäh! Sa ei olnud alguses siin, kui ma vastasin, et ma nägin su eilset teleintervjuud ja sa tegelikult tõstatasid seal sama küsimuse. Ma ütlesin juba, et juhul, kui tõesti peaks olema selles nimekirjas mõni riik, mis läheb ikka meie arvates täitsa metsa poole, siis võtame selle siit nimekirjast välja ja muudame seadust, ütleme, et selle riigiga me ei aktsepteeri Eesti sünnijärgsete kodanike mitmikkodakondsust. Aga sa alustasid oma küsimust sellega, et mina nagu väidan, et põhiseadusega on vastuolu, et tegelikult nagu eriti midagi ei ole. Eile sa ise lõpetasid oma ettekande sõnadega: olukord on kummaline ja poliitikud peaksid midagi tegema. Ma olen nüüd siin ja teen. Toeta mind!

15:17 Esimees Henn Pöllumaas

Aitäh! Jevgeni Ossinovski, palun!

15:17 Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Mu teine küsimus vist on isegi vähem küsimus, pigem repliik sinu esimesele vastusele, et halb vastus. Halb sellepärast, et on ikka suhteliselt kummaline öelda, et no mis seal siis ikka, ega Andrei ju mitte midagi ei kaota, lihtsalt mina võidan midagi juurde, aga tema ju ei kaota. Sarnase loogikaga võiks ju öelda, et kui Riigikogu võtaks näiteks vastu seaduse, mille kohaselt minule sünnijärgse kodanikuna makstaks minu lapse eest kaks korda kõrgemat lapsetoetust kui tema lapsele, siis võiks öelda, aga tema ju midagi ei kaota, seega ei ole hullu midagi, täitsa okei on. Tegelikult ei ole. Võrdse kohtlemise printsiip kehtib ka uute õiguste andmise puhul. Uute õiguste andmisel peaks võrdses olukorras olevaid inimesi kohtlema võrdselt, erisused ei tohiks olla meelevaldsed. Öelda, et kuna teil ju olukord halvemaks ei lähe, siis me ei pea sellele üldse mõtlema, ei ole minu meelest korrektne.

15:18 Valdo Randpere

Aitäh, Jevgeni! See kõlas iseenesest tõesti nii, et häbene või silmad peast ära selle pärast, et me tahame viia Eesti põhiseaduse kooskõlla kodakondsuse seadusega. Meil on see vahe – see sinu meelest ebaõiglus, meie arvates kodakondsuspoliitiline vahe – juba praegu olemas. On olemas vahe sünnijärgse kodakondsuse ja naturalisatsiooni korras saadud kodakondsuse vahel. See suurim vahe seisnebki selles, et sünnijärgset kodakondsust ei saa põhiseaduse kohaselt ära võtta. Kodakondsusseadus jätab otsad lahtiseks, sa ise ka mõnsid seda. Me tahame selle vastuolu kõrvaldada. See ebaõiglus, mida sina kirjeldad suure ebaõiglusena, on juba praegu Eestis olemas, see ei suurene ega vähene selle eelnõu ega seadusega. Kui see on sinu arvates ebaõiglus – olgu. Minu arvates on ta lihtsalt kodakondsuse seaduse ja kodakondsuse põhimõtete teatud erisus tulenevalt sellest, kust me tuleme, milline ajalugu on meie riigil, milline demograafiline olukord on meie riigis.

15:19 Esimees Henn Pöllumaas

Aitäh! Andres Sutt, palun!

15:19 Andres Sutt

Aitäh! Hea Valdo! See teema mind isiklikult kõnetab ja puudutab hästi tugevalt. Ma olen kokku veidi üle üheksa aasta elanud enam-vähem pooleks Ühendriikides ja Luksemburgis. Need on kaks väga erinevat eesti kogukonda. Ma olen näinud Ühendriikides, kuidas läbi põlvkondade on eesti kogukond, kus on järjest enam tulnud segaabielsid, seisnud selle eest, et need lapsed õpiksid eesti keelt, teaksid Eesti ajalugu, jagaksid Eesti väärtusi. Samamoodi Luksemburgis, kus on palju noorem kogukond, aga kus on ka väga palju segaabielsid. Täpselt seda probleemi me ju selle eelnõuga lahendame, lahendame inimeste päris probleemi, millele ka Ülle Madise viitas. Ole hea, anna mulle nõu, kui nüüd peaks minema nii, et Riigikogu ei suuda selles küsimuses toetavat seisukohta võtta, kuidas ma nendele inimestele silma vaatan ja mida ma neile ütlen.

15:21 Valdo Randpere

Hea küsimus. Tegelikult aus vastus oleks siis, et Riigikogu enamus ei hooli neist, ei hooli nende probleemist ja ongi täpselt seesama situatsioon, mida nad ise tunnetavad, et neid ei peeta täisväärtuslikeks Eesti kodanikeks selle tõttu, et nad Eestis ei ela. Minu arvates on see vale. Meil on väga lihtne seda ebaõiglustunnet likvideerida, meil on väga lihtne see vastuolo põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse vahel likvideerida. See on meie kätes. Nii et mina ainult kutsun Riigikogu üles talitama oma südametunnistuse ja mõistuse järgi.

15:21 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Jürgen Ligi, palun!

15:21 Jürgen Ligi

Aitäh! Küllap saab ka nii elada, et inimestele silma ei vaata. Aga keeruline on nii, kui aru ei saa. Mina ühest asjast ei saa siin ikka aru. Täiesti mõistlikud inimesed räägivad mingist ebavõrdsest kohtlemisest kodakondsuse teemal. Minu arust on kodakondsus üldse üks väga ebavõrdne instituut. See koondab poliitilises mõttes mingeid ühiseid väärtusi, eraldab tegelikult ka riike omavahel ja selles mõttes on piiritlemine igati loomulik. Aga äkki selle debati käigus on teil selgemaks saanud, mille poolest siis see ebavõrdne kohtlemine Eesti riigile kahjulik on? Kas me siis ei tohi enam liigitada riike sedasi, et on neid, kes jagavad meiega ühiseid väärtusi, ja teistsuguseid, et peaksime lubama topeltkodakondsuse nende debattide põhjal, mis te olete pidanud, kõigile – ka nendele, kes selgelt meiega ühiseid väärtusi ei kanna ja on ka ebasõbralikud?

15:23 Valdo Randpere

Aitäh! No kuni viimase ajani tegelikult oli jah selline tunne, et see saal on jagunenud kaheks. Üks pool, kes tahab, et anname kõigile ja siis on õiglane, ja teine pool, kes ütleb, et ärme anname seepärast, et siis äkki just see riik, kes on vaenulik meie vastu, saab ka kuidagi äkki sellele topeltkodakondsusele ligi. Aga nüüd ma näen, et need kaks saali äärmuslikku poolt on omavahel kuidagi kokku ujunud ja leiavad mõlemad, et me peaksime lähenema nullkodakondsuse variandile. Ma viitasin juba siin üle-eelmisel nädalal käsitusel olnud eelnõudele, kus leevendatakse keelenõudeid, leevendatakse nõudeid sellele, kuidas saab Eesti kodanikuks, ja samal ajal ei suudeta siis toetada seda eelnõu, mis tegelikult annab sünnijärgsetele Eesti kodanikele võimaluse säilitada oma kodakondsus. Kulla inimesed! Kusagil on see valitsuses püsimise hind äkki läinud liiga kõrgeks. Te ju reedate tegelikult oma valijaid. Ma loodan, et nad jälgivad nüüd seda debatti ja jagavad mu seisukohta.

15:24 Esimees Henn Põlluaas

Kalle Grünthal, palun!

15:24 Kalle Grünthal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Austatud ettekandja! Meie hea kolleeg Paul Puustusmaa küsis teie käest ühe väga huvitava küsimuse, mis tegelikult paljastab ka selle seaduseelnõu väga nõrga koha. Küsimusele, kui puhkeks näiteks Rootsi ja Eesti vahel sõda, te ei suutnud kohe vastata. Te venitasite selle vastusega päris pikalt ja lõpuks, tulles vastu n-ö selle saali soovile, ütlesite, et võitlete Eesti eest ja loobute Rootsi kodakondsusest. Aga kogu asja olemus ei ole praegu hetkeemotsioon, vaid asja olemus on selles, et topeltkodakondsus tekitabki ohu Eesti riigi lojaalsusele. Olete nõus minuga?

15:25 Valdo Randpere

Absoluutselt mitte. Absoluutselt mitte, sest see riikide nimekiri siin, mille me oleme eelnõusse pannud, nimetage mulle üks nendest riikidest, mille puhul te tõesti tunnete, et vot, selle riigi kodanik on Eesti riigile ohuks, selle riigi kodanik on tingimuslikult või tingimusteta juba eeldatavalt Eesti riigile ebalojaalne. Ei ole sellist riiki siin nimekirjas. Kui leiate sellise, tehke parandusettepanek ja öelge, et teie arvates see ja see riik ei sobi siia, siis arutame seda. Aga väita siin, et Paul Puustusmaa küsimusele vastates tuli välja kogu see vastuolo ja mõtlesin – sellistele valikutele tulebki pikalt mõelda, neid ei saa kergelt teha. Aga ma iseenesest vastasin Paul Puustusmaale ka seda, mis on tegelikult loogiline jätk küsimusele, et juhul kui tõesti – minu meelest me läheme natuke absurditeatri maile nüüd, et me

hakkame arutama siin Eesti ja Rootsi sõda, sõdimist omavahel –, aga kui tõesti peaks tekkima mingi konflikt, siis mina soovin, et Riigikogu oleks esimene organ, mis reageeriks sellele, võtaks sellesama seaduse, mis on selleks hetkeks seaduseks saanud, ja teeks muudatusettepaneku ja ütleks, et Rootsi kodakondsust ei tohi Eesti kodanikud omada. Ja ongi probleem lahendatud.

15:26 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Aadu Must, palun!

15:26 Aadu Must

Aitäh, hea juhataja! Hea Valdo! Mul on teistpidi häda. Mul on mõned inimesed, kes elavad Siberis või elasid Siberis, eestlased, kes kunagi sinna välja saadeti, kelle vanemad maha lasti, kes tulevad ja mõnede arvates edvistavad optanditunnistusega, kus on peal Eesti riigi pitsat ja Välisministeeriumi kinnitus, et ta tuleb Eesti kodakondsusse, siia elama ka juba tulnud, aga neile öeldakse, et see tõend vii palun Eesti Rahva Muuseumisse või kuhugi mujale, sest vastavalt Kalinini korraldusele kehtis see üksainuke aasta ja mitte rohkem. Neile öeldakse, et nad on varest riigist, nad on olnud Venemaal, nad ei saa Eesti kodakondsust. Nad küsivad, kas see seadus aitab, aga ma ütlen, et ei, kuna te olete vales kohas elanud, siis vaatamata Eesti riigi pitsatitele ja kirjadele see tunnistus teid ei aita ja see, et te olete eesti juurtega ei aita. Neile isegi oli öeldud, kui ta ütles, et ta on Kongutast pärit, et Konguta on Indias. No mis teha sellisega? Mis ma talle vastan?

15:28 Valdo Randpere

Jah, Aadu, iseenesest on see ju tore küsimus, aga sina tead veel paremini kui mina, kuna sa oled ajaloolane, et see optsiooni korras või optantidena kodakondsuse saamine kehtiski nendele inimestele, kes ei elanud Venemaa Föderatsiooni, Vene riigi territooriumil – defineeriti sel ajal nii –, ja kes asusid siis kas ühe või kahe aasta jooksul Eestisse. (A. Must räägib saalist.) See oli ka Eesti. Ma ei hakka sinuga siin vaidlema, iseenesest me seda eelnõu ette valmistades vaatasime läbi ka optsiooni korras saadud kodakondsuse ja me formuleerisime selle nii, et see lahendaks Abhaasias elavate Eesti sünnijärgsete kodanike probleemi. Ja seal oli just see vahe, kas nad on elanud Vene riigi territooriumil või mitte. Nii et paraku neid, jah, see ei aita, kui nad on Venemaal elanud. Aga eks sa tead ise, kuidas meie ajaloolised suhted Venemaaga on olnud ja vahel käivad sellised riikidevahelised suhted üle üksikisikute huvide.

15:29 Esimees Henn Põlluaas

Aitäh! Tundub, jaa, siiski üks küsimus tuli veel. Siim Pohlak, palun!

15:29 Siim Pohlak

Lugupeetud istungi juhataja! Hea puldist kõneleja! Ma küsin lühidalt: kas ma saan õigesti aru, et teil on nii Eesti kui ka Rootsi kodakondsus tänasel päeval?

15:29 Valdo Randpere

Ometigi üks küsimus, mis näitab, et inimene on täiesti õigesti asjast aru saanud. Nii see on, jah.

15:29 Esimees Henn Põlluaas

Küsimus sai läbi. Aitäh! Oleks pidanud siis mitu küsimust järjest ühte panema. Aga tundub, et rohkem sõnavõtjale küsimusi ei ole. Aitäh selle eelnõu esitajale! Järgmisena on kõnepulti kutsutud põhiseaduskomisjoni esindajana Oudekki Loone. Palun!

15:30 Oudekki Loone

Kallid kolleegid! Põhiseaduskomisjon arutas seda eelnõu 23. septembril k.a. Ettekandega esines esitajate nimel Valdo Randpere ning kommenteeris siseminister Mart Helme. Valdo Randpere andis enam-vähem samasuguse ülevaate, nagu ta siin saalis on juba kaks korda teinud. Ma arvan, et ma kolmandat korda seda enam ei korda. Mart Helme rõhutas, et Vabariigi Valitsus on esitanud oma arvamuse põhiseaduskomisjonile ka kirjalikult. Peamised argumendid on, et mitmikkodakondsusega kaasnevad isikule ka mitmekordsed hüved ja õigused ning inimesed, kellel on ainult Eesti kodakondsus, on siis ebasoodsamas olukorras. Mart Helme leidis, et lisaks satuvad ebasoodsamasse olukorda ka

need sünnijärgsed kodanikud, kes vastavad küll teise riigi kodakondsuse saamise tingimustele, kuid see riik ei ole eelnõu kohaselt lubatud riikide nimekirjas või ei ole sõlmitud kokkulepet. Mart Helme nimetas seda mitmekorruselise kodakondsuse maja konstrueerimiseks, kus kõige alumisel korrusel on need Eesti kodanikud, kellel ei ole üldse mingisugust õigust topeltkodakondsusele. Lisaks püstitas ta küsimuse, mida teha nende Moskvas elavate eestlastega, kes külastavad eesti seltse ja tunnevad, et Eesti on nende jaoks tähtis ja eriline, aga nad ei ole sünnijärgse kodakondsusega, mõned ei räägi ka eesti keelt, aga siiski neil on ka sidemed. Praegu me lihtsalt jätame osa inimesi välja. Ta ütles, et praegune seadusandlus ju tegelikult ka ei võta inimestelt kodakondsust ära, ta laseb inimestel valida ja inimene teebki Eestist äraminemisega oma valiku. Mart Helme leidis, et muidugi, inimeste liikumisega seotud probleemide lahendamiseks on mitmeid viise. Praegune koalitsioon on algatanud ka Globaalse Eesti programmi, et hoida eestlasi rohkem oma riigiga kontaktis. Kodakondsuse seaduse muutmine selle probleemi lahendamiseks, mis puudutab väliseesti kogukondi, on Mart Helme arvates kõige viletsam võimalus. Sellele lisas ametnik Ruth Annus, et kui praegu on topeltkodakondsus ühtselt keelatud kõigile isikute gruppidele, lihtsalt sünnijärgsed kodanikud peavad tegema valiku, siis eelnõuga luuakse sünnijärgsetele kodanikele mitu erinevat kategooriat. Ühte kuuluvad seaduslikud topeltkodanikud, teised on õigusvastaselt topeltkodanikud, kolmandad on lihtsalt sünnijärgsed või naturaliseeritud kodanikud. Kui erinevatele gruppidele antakse erinevaid õigusi, siis sellel peab olema põhjalikult kaalutletud legitiimne eesmärk, miks seda tehakse, millist väärtust sellega kaitstakse. Kodakondsuse puhul tuleb kindlasti väga täpselt järgida nii põhiseadust kui ka rahvusvahelist õigust. Kui me teeme erineva kohtlemise reegleid, siis see peab olema kõigile arusaadav. Valdo Randpere kommenteeris selle peale, et Globaalse Eesti programmis osalevad Kanada ja Rootsi eestlased väidetavalt omavad kõik topeltkodakondsust ja toetavad antud eelnõu väga.

Seejärel oli arutelu selle üle, kas põhiseadus ja kodakondsuse seadus on omavahel vastuolus. See arutelu kõlas siin saalis enam-vähem samasuguselt. Lisaks mainis Taavi Rõivas, et väliseestlased pingutavad, et Eesti säiliks, et lapsed oskaksid eesti keelt. Ta leidis, et võib-olla on ka pragmaatiliselt inimestel kavalam olla suurema riigi kodanik, sest siis inimene tunneb ennast kindlamalt, ja leidis et julgeolek võib-olla olekski paremini tagatud, kui eestlastel oleksidki Ameerika kodanike passid. Rõivas rõhutas, et tema jaoks seisneb moraalne probleem selles, et inimesed peavad valima, kumma kodakondsuse nad endale jätavad. Riik on loetelu piiritletud nende riikidega, kellega Eesti ei kavatse konflikti sattuda.

Oudekki Loone sõnas, et ta küll pooldab topeltkodakondsuse mõtet, aga juhul, kui see on kõigile lubatud, et inimesi, kes kuuluvad eesti seltsi Moskvas või eesti seltsi New Yorgis, peaks kohtlema samamoodi. Eelnõu annab vähem õigusi inimestele, kes on teinud kodakondsuse eksami, elanud Eestis ja tunnevad Eesti riiki, kui inimestele, kes on sündinud välismaal.

Teiseks küsis ta esitajatelt, millega see riikide nimekiri ikkagi põhjendatud on. Ettekandes viidati sõnale "NATO". Kas NATO-t ei mainitud siis sellepärast, et Türgi võib seal Eestit kaitsta, aga topeltkodakondsust me nendega ikkagi ei saa millegipärast lubada. Kas siis plaanitakse temaga sõdima hakata? Valdo Randpere seletas, et see on pragmaatiliselt valitud, et leida võimalikult paljude teiste Riigikogu erakondade toetust, ja sellepärast valiti just need riigid. Ta leidis, et kui Reformierakond oleks tulnud eelnõuga, mis ütleks, et kõigil on võimalik omada topeltkodakondsust, siis minister oleks rõhunud julgeolekuteemadele ja Isamaa erakond ka ei oleks siis tema hinnangul saanud niisuguse eelnõuga nõustuda. Valdo Randpere leidis, et Reformierakond soovib, et antud eelnõu aitaks teha esimest sammu topeltkodakondsuse loomisel.

Tekkis ka küsimus, kui palju siis on eri riikides Eesti juurtega inimesi. Selle kohta saatis Siseministeerium eraldi kirjaliku vastuse, kus öeldi, et hinnanguliselt on pagulaste või laiemalt Eesti päritolu isikute hulga kindlaksmääramine keeruline. 2013. aasta andmetel on suurima väliseestlaste arvuga riigid, kus on üle 20 000 isiku, Soome, Venemaa, Ameerika Ühendriigid ja Kanada, ja siis järgnevad umbes 15 000 isikuga Rootsi, Suurbritannia ja Austraalia. Praeguseks enam seda laadi statistikat ei uuendata. See, mis on praegu Välisministeeriumil olemas, on info Eesti kodanike kohta, kellel on registris välismaine aadress, ja need on Soome – üle 50 000, Venemaa – üle 18 000, Suurbritannia – 9000, Saksamaa – 5000, Rootsi – 4700. Need on suuremad riigid, keda see võiks puudutada.

Mart Helme leidis veel, et see eelnõu on rassistlik, kuna tekivad erinevad kodanike grupid ja et kui räägitakse topeltkodakondsusest, siis see peaks olema universaalne. Ruth Annus lisas, et riikide loetelu puhul tuleb arvestada välispoliitilist dimensiooni, et eelnõus välja toodud riikide puhul on küsimus, miks need seal on, ja kindlasti teised riigid hakkavad küsima, miks neid selles loetelus ei ole.

Tekkis ka küsimus, kas see eelnõu räägib ainult topeltkodakondsusest või ka mitmik kodakondsusest. Eelnõu esitajad leidsid, et siin on mõeldud siiski ainult topeltkodakondsust. Mart Helme leidis kokkuvõtteks, et topeltkodakondsuse seadustamisega hakatakse sisuliselt Eesti riiki, tema aluspõhimõtteid, identiteeti, Eesti kodanike kohustusi Eesti riigi ees likvideerima ja lõpuks ei saa enam keegi aru, kuhu ta kuulub.

Hääletustel tegi komisjon kolm otsust. Esiteks, teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 8. oktoobril 2019, see võeti vastu konsensusega. Teiseks, määrata ettekandjaks põhiseaduskomisjoni liige Oudekki Loone, ka see võeti vastu konsensusega, ja kolmandaks, teha ettepanek eelnõu tagasi lükata. Selle poolt hääletas viis liiget: Kalle Grünthal, Heiki Hepner, Andrei Korobeinik, Oudekki Loone ja Paul Puustusmaa ning vastu kolm liiget: Erkki Keldo, Valdo Randpere ja Taavi Rõivas. Erapooletuks jäi üks, Lauri Läänemets. Aitäh!

15:39 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Teile küsimusi ei ole. Avame fraktsioonide läbirääkimised. Kõigepealt Henn Põlluaas Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna nimel, palun!

15:39 Henn Põlluaas

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! See on viimase mõne aasta jooksul kolmas kord, kui Reformierakond annab sisse sisuliselt sama eelnõu. See on ka kolmas kord, kui ma vastan sisuliselt samade argumentidega, aga suur osa meie kolleegidest, kes on uued Riigikogus, ei ole neid kuulnud. Siseministerium koostas 2013. aastal topeltkodakondsuse mõjuanalüüsi, mille lõppjärel oli ühemõtteliselt negatiivne, sest see kätkeb endas olulist julgeolekuohtu. Toetungi oma sõnavõttus just nimelt sellele analüüsile. Mujal rakendatakse topeltkodakondsust valdavalt piiratud juhtudel. Näiteks, kui see tuleb erineva kodakondsusega vanematelt. Topeltkodakondsus pole üldlevinud ja sellel on selged põhjused. Näiteks Holland on negatiivsete kogemuste järel muutnud topeltkodakondsuse uuesti mittelubatuks. Eesti kodakondsuspoliitika on lähtunud konservatiivsetest põhimõtetest.

Reformierakonna eelnõu pöörab selle pea peale. Analüüsis tõdeti, et väide, nagu soodustaks topeltkodakondsus sidemete hoidmist väljarännanud eestlastega, ei ole leidnud tõendamist, see on emotsionaalne häma. Eesti passiga saab igal pool suurepäraselt hakkama.

Lubatud riikide nimekirja kehtestamine ei lahenda probleemi, et meie kodanikest võivad saada ka mõne meile vaenuliku riigi kodanikud. Tuleb arvestada, et mitmed Euroopa Liidu või muud riigid lubavad topeltkodakondsust ka kolmandate riikidega. Nii seadustatakse vahelüli kaudu ka näiteks Venemaa topeltkodakondsus. Kas see ongi eesmärk? Andes sünnijärgsetele kodanikele õiguse olla mõne muu riigi kodanikud, avame nad ise teiste riikide mõjutustele. Kuivõrd lojaalsus on jagamatu, tekib konflikt, eriti kui teisel riigil on teistsugused huvid.

Topeltkodakondsusega isikutel on kohustused mitme riigi ees. Topeltkodakondsusega anname teiste riikide kodanikele juurdepääsu Eesti Vabariigi kõrgeima võimu teostamisele. Isegi kui on tegemist sõbraliku riigiga, on igal riigil omad huvid, mis võivad olla täiesti vastandlikud. Küsimus on, millise riigi huve näiteks selline Riigikogu liige hääletamisel järgib. Aga minister või diplomaat, kui ta peab läbirääkimisi riigiga, mille kodakondsus tal samuti on? Mis riiki kaitseb selline kindral, sõdur või kapo agent? Kuidas vältida riigisaladuste lekkimist? Eelnõu esitajal sellele vastuseid ei olnud.

Põhiseadus sätestab, et Eesti kaitseb oma kodanikke ka välisriikides. Topeltkodakondsus võib tekitada pingeid riikidevahelistes suhetes. Näiteks kui isik soovib diplomaatilist kaitset teise riigi vastu, olles mõlema kodanik. Topeltkodakondsuse seadustamine paneb ka PPA-le, kapole, Välisministeeriumile ja Kaitseministeeriumile suure lisakoormuse ning nõuab suuri ja kulukaid infotehnoloogilisi arendusi rahvastikuregistris, isikut tõendavate dokumentide andmekogus, sissesõidukeeldude registris ja kodakondsuse saanud, taastanud või kaotanud isikute andmekogus. Tuleb sõlmida lepingud paljude riikidega isikute kodakondsuse kohta andmete vahetamiseks jne. 2013. aastal hinnati ühekordseks kuluks kuni 3 miljonit eurot ja püsikuludena miljon aastas. Täna on need summad kordades suuremad. Jah, meil on isikuid, kellel on topeltkodakondsus, ka siinsamas Riigikogus. Ebaseadusliku topeltkodakondsuse omamine ei saa aga olla põhjus selle seadustamiseks. On loomulik, et inimene teeb valiku, mis riik on tema isamaa.

Palun lisaiega!

15:44 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Palun, kolm minutit lisaaega!

15:44 Henn Põlluaas

Analüüsi lõppjäreldus kõlab: "Kuna topeltkodakondsuse seadustamiseks puudub rahvusvahelisest õigusest ja põhiseadusest tulenev vajadus, see oleks vastuolus järjepideva kodakondsuspoliitikaga ja tooks kaasa olulised nii laiapõhjalised kui otsesed julgeolekumõjud, siis puudub mõistlik põhjus Eestis topeltkodakondsuse seadustamiseks."

Meie kohus on seista Eesti huvide eest. Seega tuleb tõdeda, et Reformierakonna ettepanekust kumavad selgelt läbi kellegi teise kõrvad. Meie loodame, et siit lahkunud inimesed tulevad ikka koju tagasi. Mis puudutab aga optante ehk enne Eesti Vabariigi loomist Venemaale lahkunud isikuid, siis neil tekkis võimalus taotleda kodakondsust peale Tartu rahulepingu sõlmimist, mis ütles, et optandid on kohustatud aasta jooksul Venemaalt lahkuma, kuid ei sätestatud, et mittetulemise puhul jäädakse kodakondsusest ilma. Paraku ei olnud Nõukogude Liidu tehtavate takistuste tõttu tuhandetel eestlastel võimalik siia tulla. Seetõttu tegi siseminister Einbund 1922. aastal otsuse lugeda kõik Venemaalt ära sõitmata jäänud optandid Eesti kodakondsuses olevaks. 2002. aastal kinnitas ka halduskohus üle, et kõik optantide järeltulijad tuleb lugeda Eesti kodanikeks.

2015.–2016. aastal asus aga PPA millegipärast seisukohale, et kui isik Eestisse elama ei asunud, siis ta Eesti kodanikuks ei saanud. PPA optante ja nende järglasi enam sünnijärgseteks kodanikeks ei lugenud ja hakati kodakondsuse saanutelt seda kogunisti ära võtma. Selline nõue ei tulene ei Tartu rahulepingust ega ühestki teisest dokumendist. Sünnijärgset kodakondsust taheti ära võtta ka isikutelt, kelle esivanemad toona Venemaal ei elanudki, näiteks Abhaasia eestlastelt, kes elasid hoopiski Gruusias, mis oli Eesti poolt tunnustatud riik, mida Tartu rahuleping ei puudutanudki. Abhaasiast on umbes tuhat eestlast siia jõudnud, umbes kolmsada on veel seal.

Reformierakond esitas oma eelnõu justkui nende optantide ja nende järeltulijate ja Abhaasia eestlaste kaitseks, kuid tegelikult nad seda kaitset ei vaja, sest neil on õigus sünnijärgsele kodakondsusele olemas, tuleb vaid endist praktikat järgida. Ka õiguskantsler on avaldanud sama seisukoha. Ja lõpuks, Eesti Konservatiivne Rahvaerakond kõige eeltoodu taustal topeltkodakondsust ei toeta. Aitäh!

15:47 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Jürgen Ligi Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

15:47 Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Eelkõneleja viimase lause oleks võinud lõpetada sõnastusega, et küll aga toetab EKRE ilma eksamite ja taotluseta kodakondsuse jagamist. Selles mõttes on sümptomaatiline, et erakond, kes siin äsja kaitses koalitsiooni eelnõu, kes sisuliselt avab ukseid ilma tahteavalduseta ja ilma pingutuseta kodakondsuse jagamisele, on korraga vastu väärtust jagavate riikide mitmik kodakondsusele. Aga eks see mees olegi selline, kes aastaid raiub ühte ja sama, ta on praegugi seljaga, ta ei kuula, mis talle vastatakse, ja ta oli isegi uhke, et ta viiendat korda räägib sama juttu ja ei võta ühtegi argumenti arvesse. Meie võtame.

Seda eelnõu ette valmistades me tegime põhjalikku koostööd ka Siseministeeriumiga, me kasutasime rohkem memosid, kui Henn Põlluaasal ilmselt kasutada on, ja sealhulgas siis ka seda 2013. aasta analüüsi. See on mul väga hästi mees ja see ei olnud eelnõu kontekstis, vaid see oli topeltkodakondsus kui selline. Konsulterides põhjalikult selle memo autoriga, aga üldiselt Siseministeeriumiga, ta nõustus, et kui piiritleda topeltkodakondsus riikidega, kellega meil on sõprusidemed, tihe koostöö, siis neid riske, mida see paber kirjeldas, ei teki. Aga noh, Henn Põlluaasal on muidugi kama. Tema on ikkagi selles mõttes ka järjekindel – mitte ainult selles, et ta ei ole debatis sees, vaid ka selles suhtes, et meil on olemas ainult Eesti riik ja siis teised riigid, kellega meil on kogu aeg konflikt. Niisugune euroskepsis on seal eredalt siis praktilises teemas väljendatud. Sellega on raske vaielda selles mõttes, et kui arvatakse, et Soome, Rootsi, minu poolest Prantsusmaa on olemuslikult meiega mingisuguses selles vastuolus, kus kodanik peab mingis riiklikult tähtsas küsimuses kogu aeg valima, kumma poolt ta on, ega siis ei saagi midagi, siis oledki üks. Küsimus on lihtsalt, kui kaua sa siis olemas oled, kui sa tunned ennast kogu aeg üksi ja kellegagi koostööd ei tee.

Aga nüüd meie lõime sellepärast selle tekstiga uue olukorra, me nimetasime riigid, kellega me jagame piisavalt väärtusi, et me lubame seda riiklikku instituuti mõlema riigi poolt või mitme riigi poolt. Siin on kõlanud väited, justkui kodanikke koheldaks erinevalt, siis paraku see sünnijärgse kodaniku mõiste on

ikkagi põhiseadusest võetud ja seda me küll ei kavatse vaidlustada. Sünnijärgseid kodanikke diskrimineeritaksegi positiivselt, neil ongi põhiseaduse järgi natukene teised õigused. Mind küll ei rahulda see väide, et see lause põhiseaduses on loll, nagu mulle üks oponent siin vaheajal kõrvu ütles. Põhiseadus on meie tarkus, millest me peame lähtuma, ja siin pole midagi vaielda.

Nii et me ikkagi oleme nende riikidega rahvusvahelises koostöös, ühiste huvide pinnalt tihedamas koostöös ja siin saalis ei ole ühtegi väidet – kuigi ma küsisin ka selles suunas küsimusi –, kus need huvid võiksid minna konflikti. Tõepoolest, me oleme Rootsiiga sõdinud, aga sellest on nüüd natukene aega möödas ja me oleme vahepeal ära leppinud ja lähiaegadel tegelikult Rootsiiga sõda ei ole ette nähtud. Et kui veel sellised küsimused tulevad, siis ausalt öeldes jätke küsimata, küsige midagi muud.

Optantide teema. Loomulikult on optantide teema üks ...

Palun lisaaega!

15:52 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kolm minutit lisaaega, palun!

15:52 Jürgen Ligi

... millesse tuleb ülima tundlikkusega suhtuda, aga me oleme saanud selle analüüsi Siseministeeriumi kaudu. See analüüs kirjeldab, mismoodi see optsioonileping kunagi sõlmiti. See oli ikkagi teadlikult nende hulga piiramiseks, et Eesti kodakondsust sai valida teatud aja ja kunagi ei olnud eesmärk, et see võib olla lõputu ja nende inimeste hulk piiramatult. Need, kes on oma väärtustes Eestist kaugenenud ja ka geograafiliselt kaugenenud, need on mõneti siiski juba ka nagu kodakondsuse mõttes jäänud sellest ringist välja. See on see arutelu olnud, miks ka Eesti Vabariik enne sõda ega peale sõda ei ole lõputult optantide suhtes avatud olnud. Seal võib tõesti tekkida lojaalsusprobleem ja 1940. aastal sai see ka ju tegelikult kinnitust.

See seadus loomulikult tõrjub selliseid väärtuskonflikte, selliseid valikuid omade ja võõraste vahel, poolt ja vastu olemiste vahel. Sellepärast on see riikide loetelu selline, nagu ta on, ja seaduse mõte selline, nagu ta on. Need sünnijärgsed kodanikud, kes on sattunud ajaloolistel või isiklikel põhjustel meie liitlaste juurde elama, võiksid säilitada Eesti kodakondsuse, omades ka oma uue kodumaa kodakondsust, ja ühtegi argumenti tegelikult siit ei tulnud, et siin mingi risk on. Uus-Meremaalt, Austraaliast, Rootsist, Soomest, USA-st – mitte ühtegi argumenti. Proovige uuesti, äkki saab paremaks, aga palun ärge visake seda teemat kõrvale, need inimesed tõesti vajavad seda ja nad küsivad päris siiralt kogu aeg – need on ka teie valijad hetkel veel –, mispärast nad peavad valima, mis see põhjus on? Miks ei võiks vähemalt Euroopa Liiduga seda jagada? Me ju kõik teame, mis asjaoludel on satunud välismaale, me kõik teame, et kui juba satutakse, siis tagasitulek on keeruline. Eesti riik ei peaks kontakte oma riigiga siis vähendama, vaid ikkagi suurendama ja seda inimeste ringi, kes kuuluvad hingelt selle riigiga kokku, mitte kitsendama, vaid pigem laiendama. Aitäh!

15:54 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Henn Põlluaas, kuna teie nime mainiti läbirääkimistel, siis on teil õigus repliigiks. Palun!

15:55 Henn Põlluaas

Aitäh! Jürgen Ligi püüdis kangesti minu argumente naeruvääristada. Mina tuginesin, nagu ma ütlesin, 2013. aasta Siseministeeriumi analüüsile. Tegemist oli Reformierakonna valitsuse aegse Siseministeeriumi analüüsiga. Nii et naeruvääristades minu argumente, naeruvääristas lugupeetud Jürgen Ligi ka enda valitsuse ja toonase Siseministeeriumi tööd ja argumente. Ma arvan, et see on küll natukene liiast. Aitäh! (Naerab.) Võib-olla on see tõepoolest ka aus ülestunnistus, et Reformierakonna valitsuse töös oli puudusi.

15:55 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Jürgen Ligi, kas protseduuriline või? Läbirääkimistel. Kodukord seda täpselt ei reguleeri, muidu te võite vastastikku kuni homse hommikuni teineteise nime mainida, aga teeme nii, et ühe korra repliigiks sõna. Palun, Jürgen Ligi!

15:56 Jürgen Ligi

Aitäh! Ma sõbralikult tänan kolleegi selle toetusavalduse eest. Ka mina ütlesin, et ta ei kuula, mis talle räägitakse, ja ma põhjendasin, mis oli selle 2013. aasta memo kontekst ja et see ei ole kaugeltki ainus memo, millega me oleme tuttavad. Sellel ei olnud seost selle eelnõuga, küll aga see eelnõu tugines selles memos – muuhulgas selles memos – osutatud probleemidele. Selle tõttu on see riikide ring selliselt piiritletud. Aga mul on äärmiselt kahju, et inimene tuleb viiendat korda – või oli see kolmas kord? –, räägib täpselt sama juttu ja kogu see aeg ta ei kuula ühtegi argumenti ja nüüd siis neljas kord raiub sama, olles enne saanud vastuse. Oleks viitsinud kuulata, teaks.

15:57 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Läheme läbirääkimistega edasi. Oudekki Loone Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun! Valdo Randpere, kas teil on protseduuriline küsimus? Palun mikrofon Valdo Randperele! Vabandan Oudekki Loone ees praegu!

15:57 Valdo Randpere

Ei, mul on hästi lühike protseduuriline. Oudekki, sa võid alles olla. Põhimõtteliselt ma pean vastu ütlema sellele, et Henn Põlluaasale on mitu korda juba varasematel aastatel öeldud, et ära seo seda 2013. aasta analüüsi väga Reformierakonnaga, sest siis oli siseminister Ken-Marti Vaher. See pole esimene kord, kui ta tuli ja väitis, et siseminister oli reformierakondlane. Talle on seda öeldud korduvalt ...

15:57 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Härra Randpere! See ei ole protseduuriline küsimus.

15:57 Valdo Randpere

See on väga protseduuriline, et me kordame valesid. Seesama, mis Jürgen ütles, et inimene ei kuula, mis talle räägitakse.

15:58 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme läbirääkimistega edasi. See ei olnud protseduuriline küsimus. Palun, Oudekki Loone!

15:58 Oudekki Loone

Head kolleegid! See eelnõu loob Eesti Vabariiki ebaõiglust juurde. See eelnõu ütleb, et naturaliseeritud kodanikud on kuidagi teise järgu kodanikud. Me kuulsime seda mitmes ettekandes. Neil ei peagi olema võrdseid õigusi, nad ei olegi ikka päris. Mis siit edasi saab? Saab täpselt see samm, mida hea sotsiaaldemokraadist kolleeg nimetas. Kas järgmiseks on see, et me ütleme kriisiajal, et aa, tegelikult me anname haiguskindlustuse ainult sünnipärastele kodanikele, sest nemad on ikka päris? Kus see lõppeb, kui me selle argumentatsiooni omaks võtame, et nad ei olegi ikka päris, et verrega saadud kodakondsus ongi ikka kuidagi parem? Ma arvan, et see on väga ohtlik tee.

Võib-olla on meil kodanikuõiguste osas mingisugused väga kosmeetilised õiguste vahed õigustatud. Presidendiks kandideerimine – see on miski, mis enamikku inimesi tegelikult ei puuduta –, seda võib kaaluda, kuigi ka see minu hinnangul võib-olla on liiast, aga see on tseremoniaalne. Aga kui me seda kodakondsuse puhul ütleme, siis me tegelikult loome ebavõrdsust juurde. Me teeme selle olukorra, kus me anname mõnele kodanikule rohkem õigusi kui teisele. Me loome olukorra, kus enne olid inimeste õigused võrdsed või võrdsemad, me lahutame seda. Sellepärast on see eelnõu sügavalt ebaõiglane. Teine küsimus on selles riikide nimekirjas. Kui me vaatame Euroopa Liitu, siis jah, Euroopa Liidu puhul saaks loogiliselt põhjendada. Meil on tööjõu vaba liikumine, meil on eurotsooni riikidega ühine valuuta ja eelkõige just inimeste vaba liikumine. See eeldab teatud laadi õigusi. Sellel puhul oleks näha, et siin on mingisugune ratsionaalne mõistlik argument, et kui me hakkame valikut tegema, siis miks seda valikut teha. Teine nimekiri, selline suvaline nimekiri, et NATO-t ei taha kirjutada, sest tõepoolest, sõjalist organisatsiooni on veider kirjutada, kirjutame mingeid suvalisi riike, mis ei ole ka põhjendatud sellega, kus on kõige rohkem Eesti kodanikke või siis lihtsalt väliseesti kogukonda, sellepärast et mõnes neist ei ole, näiteks Brasiilias ja Uus-Meremaal. Ja Venemaa on loomulikult välja jäetud. Nüüd see mõte, et me kirjutame seadusesse sisse, et Venemaa meile ei meeldi, on suhteliselt rumal. Veel enam, teha selline nimekiri, sisuliselt suvaline nimekiri, ja öelda, et vot, meil on siin mingisuguse meelsuse asi. Siin on kaks probleemi. Kas see tähendab, et Eesti riik kehtestab kodanikele lubatava meelsuse? Kas me hakkame

seda kuidagi mõõtma ka? Jälle me läheme tulevikku, mida ma hea meelega ei tahaks näha. Teine küsimus on see, et Eestil väikeriigina on väga-väga oluline, et me rõhuksime rahvusvahelisel tasandil riikide võrdusele, sest need on suveräänsed riigid. Teatud mõttes me oleme kõik võrdsed, kõik samade õigustega. See on meie huvides, see ongi võib-olla meie iseseisvuse garantii, et teatud õiguslikul tasemel rahvusvahelistes organisatsioonides üksteisega suheldes me oleme teatud mõttes kõik võrdsed. Sellepärast me peame seda võrdsust ka hoidma. Tõepoolest, need küsimused, mida siin mainiti – et meil on inimesed, kes liiguvad, meil on rändekriis, meil on inimesed, kes lihtsalt huvi pärast lähevad teistesse riikidesse –, kindlasti topeltkodakondsus on miski, mida võiks arutada ja mis lahendab paljusid probleeme ...

Lisaaega palun!

16:02 Aseesimees Siim Kallas

Kolm minutit lisaaega, palun!

16:02 Oudekki Loone

... ja mida kindlasti tuleb arutada. Tõepoolest, kodakondsuse seadus ja põhiseadus on omavahel vastuolus. Ja tõepoolest, Eesti riigil ei ole vaja veeretada suvalisi tõkkeid inimeste ette, kellele see on ainus ja oluline kodumaa, nende inimeste ette, nende heade inimeste ette, kes tahavad mujalt meie sekka tulla, aga me peame seda tegema õiglaselt – nii, nagu on kirjas meie põhiseaduse preambulis. Meie riik on ehitatud õiglusele. Me ei saa seda teha nii, et me loome ebaõiglust juurde ja loome mingisuguseid suvalisi kategooriaid. Me peame käituma siin saalis niimoodi, et me peame iga inimest võrdselt inimeseks, et me peame iga kodanikku võrdselt kodanikuks, mitte ei ehita selliseid kodakondsuse maju. Aitäh!

16:03 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh kaasettekandjale! Kaasettekandjale küsimusi ei ole ja ka täiendavaid sõnavõtte, soovi läbirääkimistel osaleda ei ole. Nüüd on meil juhtivkomisjoni ettepanek eelnõu 37 esimesel lugemisel tagasi lükata. Seda ettepanekut tuleb hääletada.

Auväärt kolleegid, aeg on täis. Panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 37 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Tagasilükkamise poolt on 52 Riigikogu liiget, vastu 30. Eelnõu on tagasi lükatud.

2. 16:06 Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning erakooliseaduse muutmise seaduse eelnõu (39 SE) esimene lugemine

16:07 Aseesimees Siim Kallas

Järgmine päevakorrapunkt ... (Juhataja helistab kella.) Kuulge, läheme päevakorraga edasi! Järgmine päevakorrapunkt ... Kõrgeaulised, kas saaks vähekene vaikust? Järgmine päevakorrapunkt on Reformierakonna fraktsiooni algatatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning erakooliseaduse muutmise seaduse eelnõu 39 esimene lugemine. Ettekandjaks palun Jürgen Ligi.

16:07 Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Ma alustan selle eelnõu tutvustamist viitest põhiseadusele. Põhiseaduse § 37 ütleb peale muude punktide, et hariduse andmine on riigi järelevalve all. Selle paragrahvi mõte, aga ka teiste sätete mõte nõuab riigilt ühtlase ja kvaliteetse koolihariduse pakkumist kogu Eestis. See võiks võimalikult vähe sõltuda koolist.

Riigi pingutused ühtlase hariduse tagamisel on hästi mitmekesised. Me ju valmistame koolidele ette õpetajaid ning õppekavad, õppevarad ja metoodiline tugi on riigi poolt, ka tugiteenused ja haridusinvesteeringud, õpetaja palk on üle Eesti ühesugune, et seda kvaliteeti ühtlustada, eksamikorraldus on suuresti riiklik. Need on asjad, mis peavad tagama põhiseaduses antud ülesannet. Kuid tõsiasi on see, et riik ei ole koolipidaja, mõne erandiga, ja seetõttu ei ole tal võimalust kooli juhtimisse otseselt sekkuda. Kui on puudujäägid, mis väljenduvad kooli õpitulemustes või ka

õpikeskkonnas, ei saa riik midagi teha. See olukord on mõneti vastuolus põhiseadusega. Erinevad haridusuuringud näitavad, et koolijuhil on väga oluline roll õpikeskkonna kujundamisel ja seeläbi ka õpitulemuste saavutamisel. Eelnõu seletuskirjas on toodud näiteid rahvusvaheliste uuringute, aga ka Eestis tehtud uuringute kohta. 2011. aasta Tartu Ülikooli analüüsis tehti näiteks selliseid omapäraseid tähelepanekuid, kokkuvõtteid, et mida väiksem on koolijuhi kokkupuude kooliväliste huvigruppidega, mida vähem on koolijuhil ülevaadet õpilaste tulemuslikkusest, seda enam on ta rahul oma kooli ja sealse õpetamise kvaliteediga. Sarnaseid tulemusi näitavad ka OECD haridusuuringu (nimetame seda TALIS-eks) 2013. aasta tulemused. Erinevalt testitulemustest, mille poolest Eesti on maailma tipus, ei ole me koolijuhtide rolli hindamise põhjal tipus. Kooli arengu planeerimisega tegelevad Eesti koolijuhid vähem kui TALIS-e uuringus osalenud riikide koolijuhid keskmiselt. Uuringus osalenud koolijuhtidest 82% kasutab õpilaste hindamise tulemusi, sh riiklikku ja rahvusvahelist hindamist kooli õppe- ja kasvatuseesmärkide ja -programmide arendamiseks, aga TALIS-e põhjal on see protsent keskmiselt 89. Siin ei ole vahe nii suur. Aga ainult veidi enam kui pooled koolijuhtidest on töötanud välja oma kooli jaoks professionaalse arenguplaani ja seda teeb TALIS-e uuringu põhjal mujal riikides keskmiselt 80%. Kui TALIS-e järgi on koolijuhtidest ligi pooled, 49%, külastanud sageli tunde jälgimise eesmärgil, siis Eesti koolijuhtidel seda kommet ei ole või on täpselt seitse korda vähem, seda teeb ainult 7%. Igal juhul loob see neile natuke teistsuguse seose pakutava haridusega. Kokkuvõttes on Eesti koolijuht võrreldes teiste riikide koolijuhtidega vähem seotud õppe- ja kasvatustööd toetavate tegevustega ning satub klassiruumi harva. Kogu meie kooli suurepärasuse juures on see midagi, mida saaks parandada ja mille pärast riigil võiks olla põhjust muretseda.

Eelnõu § 1 teeb muudatuse põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses ning ütleb: "Vähemalt üks kord viie aasta jooksul hinnatakse direktori töösooritust ning tema vastavust käesoleva seaduse § 74 lõike 5 alusel kehtestatud kvalifikatsiooninõuetele. Hindamiseks moodustab valdkonna eest vastutav minister direktorite hindamiskomisjoni, kuhu kuuluvad vähemalt Haridus- ja Teadusministeeriumi, üleriigilise kohaliku omavalitsuse üksuste liidu ja koolijuhtide registreeritud ühenduse esindaja." Komisjoni töö tulemusel antakse direktorile tagasisidet tema töösoorituse ja ametialase arengu kohta. Kui hindamise tulemus näitab, et direktoril on olulisi puudusi PGS-is nimetatud ülesannete täitmisel või direktor ei vasta PGS-i § 74 lõike 5 alusel kehtestatud kvalifikatsiooninõuetele, määrab hindamiskomisjon direktorile tähtaja kordushindamise tegemiseks ja annab muidugi oma soovitusel muudatuste läbiviimiseks kooli juhtimisel. Kui aga kordushindamine ütleb, et puudusi, millele on tähelepanu juhitud, ei ole kõrvaldatud, on hindamiskomisjonil õigus teha koolipidajale ettepanek koolijuhi tööleping lõpetada. Sellega riigi sekkumine tegelikult ka lõpeb. Meie eelnõu esimene versioon nägi ette ka rahalisi sanktsioone omavalitsusele, kuid eelmise Riigikogu ajal näidati vastuseisu sellele punktile, mitte ülejäänud punktidele. Olgu meenutatud, et see saal seda eelnõu põhimõtteliselt toetas, seda toetas ka haridusministeerium. Seega võtsime me selle vaidlusaluse punkti seekord välja.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 71 sätestab, et kooli juhib direktor ja tema vastutab oma pädevuse piires õppe- ja kasvatustegevuse korralduse ja tulemuslikkuse eest ning muude koolis läbiviidavate tegevuste, kooli üldseisundi ja arengu ning rahaliste vahendite õiguspärase ja otstarbeka kasutamise eest. Selle paragrahvi lõige 2 täpsustab direktori ülesandeid. Valdkonna eest vastutav minister on sätestanud direktori kvalifikatsiooninõuded oma 2013. aasta määrusega nr 30. Need nõuded on magistrikraad või sellele vastav kvalifikatsioon ning juhtimiskompetentsid. Juhtimiskompetentsi hinnatakse edaspidi meie arusaamist mööda organisatsiooni arengu juhtimise, õpikeskkonna kujundamise, personalijuhtimise, ressursside juhtimise ja enesejuhtimise põhjal. Igal juhul on Riigikogu need kompetentsid juba sätestanud ja neid on täpsustanud ministri määrus, mis tähendab, et riik on võtnud seda kohustust juba täita, aga mis puudu on, on just nimelt järelevalve, mida meie ka pakume. Selle eelnõu juured, meenutan, on ikkagi haridusministeeriumis. See on algatatud minu ministriks olemise ajal mitte mingisuguse erakondliku projektina, vaid toetudes uuringutele ja läbirääkimistele spetsialistide ja huvigruppidega.

See eelnõu püüab samas igati kaitsta omavalitsuse autonoomiat, mida siin on varem tahetud mõnes sõnavõtus kahtluse alla seada. Omavalitsuse autonoomiat tuleb maksimaalselt respektierida, ka sel juhul, kui riigil on järelevalvekohustus. Üks element on siin see, et sellesse hindamisse kaasatakse teiste hulgas koolipidajate esindaja, kes on antud juhul omavalitsusliitude määratav.

Me ei sätesta töölepingu vormi seaduse pinnal. Ma arvan, et see on oluline seisukoht. On räägitud, justkui õpetaja tähtjaline leping oleks probleemi lahendus. Mingil juhul ta seda ei ole. Nii või teisiti on sel juhul koolipidaja see, kes otsustab, kas ta lepingu sõlmib või ei sõlmi, ja riigil ikkagi ei teki järelevalvet

lepingu sõlmimise või lõpetamise üle.

Samuti ei paku me seda võimalust (näiteks ka õiguskantsler on väljendanud seda seisukohta), et riik peaks hakkama kõigi koolide pidajaks, et see oleks nagu kindel garantii ühtlase hariduse saavutamiseks. Kuigi riigigümnaasiumide projekt võib seda kinnitada, on kindlasti enamik koole (neid on umbes 500) väga oluline osa omavalitsuse ühest põhifunktsioonist, mis võtab ka ligi poole omavalitsuse eelarvest. Me ei tohiks omavalitsusi mingil juhul tasalülitada sedapidi, et me võtame neilt ära selle kogukondliku rolli ja selle kontakti. Iialgi ei suuda riik olla piisavalt lähedal, et seda paremini teha, on olnud meie tunnetus ja ka Eesti riigi valik.

Hindamiskomisjoni kuuluvad peale koolipidajate esindaja seaduse järgi ka koolijuhtide esindaja ning Haridus- ja Teadusministeeriumi esindaja. Kompetentsidest ma juba rääkisin, need on loetletud selles haridusministri 2013. aasta määruses.

Aga täienduseks sellest, mida võib hindamisel kasutada. Need võiksid olla eelkõige kooli tulemusnäitajad. Kui need on väga head, siis vaevalt on riigil üldse suurt põhjust sekkuda. Kooli arengukava peab kindlasti korras olema ja ka koolinõuniku raport. Isiku eneseanalüüs on asjakohane, usume, ning direktori vahetu juhi ja teiste asjakohaste isikute tagasisidet tuleb ka hinnata. Komisjon peaks tõenäoliselt kohtuma ka selle juhi endaga, kelle töö on hindamisel, aga seadus seda ette ei ütle. Ma usun, et bürokraatiat võib alati rakendada rohkem või vähem. Põhinäitaja on ikkagi õpitulemused, selle põhjal võiks riik sekkuda. Koolikeskkonna küsimus on ka alati oluline, aga ainus isik, kes seda määrab, ei pea olema ju direktor, ta kunagi ei olegi seda, paljus on see koolipidaja vastutus.

Vist ei saanud veel mainitud, et kui need ... Jah, ikkagi mainisin, et komisjonil on õigus teha ettekirjutus koolijuhi töölepingut mitte pikendada, kui need nõuded ei ole täidetud. Aga sanktsioone eelnõu selles versioonis ette ei näe.

Valitsuse seisukoht eelmises Riigikogus, nagu ma ütlesin, oli toetav. Nüüd me seda toetust millegipärast ei näe. Argumendid mulle komisjonis tegelikult väga selgeks ei saanud. Minister oli isiklikult seekord kohal ja rääkis, et alternatiiv on justkui üks direktoritele tagasisidet pakkuv pilootprojekt. Kindlasti ei ole see mingil määral riikliku järelevalve instrument, selline piiratud ulatusega pilootprojekt ei saa kuidagi olla põhiseadusliku kohustuse täitja. Kahetsusväärne on, et kuigi me elus näeme, et koolide juhtimisel on probleeme ja haridusminister peab nendega aeg-ajalt tegelema, on see alati reageeriv, mitte ennetav tegevus. Kriisiolukorras peab ministeerium ikka koolidega tegelema, kuid seda saaks kõike ju ennetada, teha süsteemsemalt ja tegelda ka nende juhtumitega, mis suuremat avalikku tähelepanu ei pälvi. Aitäh!

16:23 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh ettekandjale! Loomulikult on olemas ka küsimused. Heidy Purga, palun, esimene küsimus!

16:23 Heidy Purga

Täna, hea asespriker! Lugupeetud Jürgen Ligi! Ma loen seletuskirja, kus on mainitud hindamistulemustest lähtuvaid soovitusi, mida on kolm: hariduse kõrge kvaliteet, see, et direktorid on õppimise liidrid, ja et koolides on rakendunud õppija vajadusi arvestav, loovust ja innovaatsilisust arendav õpikäsitus. Kas seda eelnõu ette valmistades oli teada mingeid konkreetseid juhtumeid või kaasusi või oli ühiskonnas valitsev üldine meeleolu see põhjus, et sellise eelnõuga pidi välja tulema?

16:23 Jürgen Ligi

Aitäh! See eelnõu ei ole kindlasti mingist valimisprogrammist või parteiprogrammist sündinud, see on sündinud haridusministeeriumis tunnetatud ja haridussüsteemis nähtud vajadusest. Aga ma nimetasin alguses uuringuid. Kui see eelnõu sai umbes viis aastat tagasi algatatud, siis sellele eelnesid need uuringud, mida ma nimetasin. Need uuringud osutavad sellele, et koolijuhtimine on midagi, kus me ei ole maailma parimad, kuigi me muidu koolis enamasti seda oleme. Paremat lahendust kui selline juhtimise hindamine ei leitud. Nagu ma nimetasin, on väga erinevad kooli aspektid tugeva riikliku mõju all ja kokkuvõttes on meie koolide ühtlus suur, aga koolide juhtimises neid kõikumisi siiski on ja koolijuhid rahvusvaheliste uuringute järgi ei tunne õppe- ja kasvatustööga sellist sidet, nagu üldiselt kipub nendest OECD uuringutest välja tulema. Nad on oma tööga isegi rohkem rahul siis, kui nad õppe- ja kasvatustööga vähem kokku puutuvad. Sihuke paradoks on seal ka ära nimetatud.

16:25 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Signe Kivi, palun!

16:25 Signe Kivi

Aitäh, austatud asespiiker! Austatud Jürgen Ligi! Kultuurikomisjonis minister tõepoolest tõdes, et kaks aastat on piloteeritud haridusasutuste 360-kraadist tagasisidet. Mulle tundub, et see on küll lühike aeg, aga koolijuhtimise probleemid on just selle aja jooksul avalikkuse ette jõudnud. Samuti mainis ta, et kui mindi üle tähtajatutele töölepingutele, oli ministeeriumil usk, et see päästab koolijuhid survest ja annab neile suurema vabaduse. Küsimus ongi, kas võiks lisaks nendele muudatusettepanekutele, mida ma kindlasti toetan, arutada ka tähtajalistele lepingutele tagasiminekut. Seda on toetanud mitmed omavalitsused ja Eesti õpilasomavalitsuste liit, kes ka eelnõu põhimõtteliselt toetab.

16:26 Jürgen Ligi

Aitäh! Seda võib alati kaaluda. Minu kaalutlus ütleb, et see on halb pakkumine. Minu kokkupuuted personaliotsinguga, juhtide määramisega – neid ei ole olnud elu jooksul vähe – näitavad, et tipud ei taha kandideerida ehku peale, et saada mingisuguseid ajutisi lahendusi, vaid nad ikkagi seovad oma elu konkreetse kohaga, parema meelega ilma selliste piiranguteta. Kui öelda, et tule minuga viieks või neljaks aastaks (mis iganes see leping siis on), siis nende valmisolek siduda ennast selle piirkonna või kooliga, mis ju on üle-eestiline nähtus, ma pakun, on ilmselt väiksem. Nad arvavad, et see otsus võiks olla nende käes. Aga see on nii selle kandidaadi või juhi poolt vaadatuna. Teiselt poolt jällegi, kui riik on tunnetanud probleemi, et omavalitsused hoiavad mingitel kas kohalikel, erakondlikel või isiklikel motiividel või lihtsalt laiskusest kinni koolijuhist, kes oma tööd tegelikult hästi ei tee – selliseid alati ju ka on, kuigi nad on kindlasti vähemuses –, siis ei ole neil ju mitte mingit põhjust mitte anda järgmist lepingut. See ei ole ju muutumise hetk, kui sa lihtsalt asendad ühe lepingu teisega. Iga laisk või seotud isik pikendab hea meelega seda lepingut, kui sellesse ei sekkuta, aga riigi sekkumise kohta siin ei teki. Kui neid kahte asja saaks kombineerida, siis võib-olla, aga minu arust on see selline autonoomiasse sekkumine. Omavalitsejad peaks saama seaduse tasemel korraldada ja teha asju, mis on selgelt nende pädevuses. Ise teavad. Aga milline konkreetne inimene kui kauaks tööle võtta ja kas ta on tööle tulemas, see on kõik pigem läbirääkimiste jutt. Ma ei näe tähtajalise lepingu sissekirjutamisel seadusesse tegelikult ühtki positiivset külge, loomulikult võib seda arutada, aga mina ei ole neid näinud.

16:29 Aseesimees Siim Kallas

Priit Sibul, palun!

16:29 Priit Sibul

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea Jürgen Ligi! Mul on sama küsimus, mida Signe Kivi just küsis. Sa korra sissejuhatavas sõnavõtus mainisid neid tähtajalisi lepinguid ning nüüd rääkisid üsna põhjalikult isiklikust kogemusest ja arvamusest. Aga mul on küsimus. Sa ütlesid, et see eelnõu ja need ideed ja mõtted pärinevad sellest ajast, kui sina ministeeriumis olid. Kas ministeeriumis ka arutati tähtajaliste lepingute positiivseid ja negatiivseid nüansse? Mina isiklikult ka pigem kalduks erinevalt sinust neid tähtajalisi lepinguid toetama. Ma mõtlen just, et sa kirjeldasid isiklikku seisukohta, aga kas ministeeriumis oli ka mingi arusaam või analüüs, sest me oleme elanud, eks ju, mõlemal ajal, tähtajaliste lepingute ajal ja hiljem jälle muutnud need tähtajatuteks?

16:30 Jürgen Ligi

Aitäh! Mina olengi tegelikult see isik. Ma esindan fraktsiooni, kes selle eelnõu esitas. Me arvame endiselt, et selline seadusemuudatus on hea, kuigi haridusminister on oma meelt muutnud. Ministeeriumis loomulikult räägiti sellest ka. Ma ei suuda siin praegu taastada ajalugu, miks neid lepinguid mingil hetkel muudeti. Aga see on eelnõu algatajate seisukoht, mis siin eelnõus väljendub, ja ministeerium ei saa ju meile ette kirjutada seda, millega me nõus ei ole. Ma arvan, et see lepingu tähtajalisuse ettekirjutamine ei ole kooskõlas omavalitsuse autonoomiaga, punkt üks. Ma arvan, et see raskendab tegelikult personaliotsuseid. Ma arvan nii, aga seda võib arutada. Kui me kirjutame sisse lisapiirangu, siis see raskendab hea direktori leidmist, mis on ju selle eelnõu paatos, et parem direktor ja mitte kehvem direktor. Omakorda ei näe ma riigi võimalust sekkuda, kui me lihtsalt kirjutame sisse tähtajalise lepingu. Siin on ka üks stigma, mida ma tahaks kritiseerida. Kogu aeg kuuleb sellist juttu, et

keegi on kuhugi kauaks jäänud, eluaegsed direktorid jne. Ma absoluutselt ei jaga selliseid hinnanguid, nagu ametiaeg oleks automaatselt kehva kvaliteedi näitaja. Ei tohiks halvustada südamega tööd tegevaid inimesi, oma tööle ja koolile pühendunud inimesi, aga välishindamise võimalus võiks olla. Me ei ole kaugeltki ainus erakond, kes välishindamise instrumenti on omal ajal oma programmis pakkunud. Kontrollige, ehk on teilgi see haridusprogrammis olemas. See mõte on põhiseaduses ette antud. Ma ei näe, kuidas järelevalvekohustus, mis on kirjas põhiseaduse § 37 viimases lauses "Hariduse andmine on riigi järelevalve all", tekib sellest, et me ütleme, et sa võid lepingu teha neljaks või viieks aastaks, ei rohkem ega vähem. See on olnud pigem mõne valimisprogrammi bravour, et viskame lihtsalt õhku ühe piirangu ja ütleme, et see nüüd selle tagab. Ma olen kuulanud neid debatte, aga ma ei ole saanud teada põhjendust, miks tähtajalisusega sidumine annaks parema direktori. Ei, ikkagi võimalus reageerida olukorrale ja lepingut pikendada, katkestada ja sõlmida on see, mis annab võimaluse paremini hinnata. Aga kõrvaltvaataja pilk tuleb ainult selle hindamise kaudu, mujalt ta ei tule. Kõrvaltvaataja on antud juhul riik, kuid kuna see ta ei tohi päriselt olla, siis ütleme, et koolipidajaväline riiklik järelevalve.

16:33 Aseesimees Siim Kallas

Valdo Randpere, palun!

16:33 Valdo Randpere

Lugupeetud spiiker! Lugupeetud ettekandja! Ma loen seda eelnõu, ma loen seda seletuskirja ja siin on üks koht, kus ma ei suuda neid omavahel kokku panna. Seletuskiri ütleb, et eelnõu toob kaasa võimaluse vähendada nende koolide pidajate riigipoolset toetust direktorite tööjõukulude katmisel, kelle töötaja töösooritus ja kompetents on osutunud hindamistulemuste põhjal ametikohal jätkamisel ebapiisavaks, kuid kellega pidaja ei soovi töösuhet lõpetada. Samal ajal seaduses endas või eelnõus ei leia ma seda tööjõukulude katmise vähendamist. Oskad sa seda vastuolu seletada? Teine küsimus on see, et avalikkuses me oleme kuulnud Keeleinspektsiooni probleemist mõne direktoriga, aga see tegevus on suhteliselt hambutu olnud. Kas selle eelnõu tulemusena tekib ka selline hambutu olukord, et keegi midagi soovitab, aga tegelikult midagi ei juhtu?

16:34 Jürgen Ligi

Aitäh! Juhul kui selline lõik on siin alles, siis ma tõesti palun vabandust. Mina seda siit ei leidnud, ma arvasin, et me võtsime selle välja. See on see kompromiss, mille me eelmise Riigikogu kriitika peale tegime ja mis peaks sobima kõigile erakondadele. Kui see punkt siia sisse jäi, siis on mul väga kahju. Enda arust sõelusin seletuskirja põhjalikult läbi ja kontrollisin seda. Ma võin vabandust paluda veel ühe lõigu eest, mis on siia sisse jäänud. Haldusreformi tulemus on siin eeldusena kirjas, me ei ole selles originaaldokumendis kõiki asju värskendanud, selle eest ma palun vabandust, aga see ei puuduta teksti, vaid seletuskirja. Selle saab kahe lugemise vahel loomulikult ära korrigeerida.

Keeleteema on tõesti üks taustu olnud ja mina kardan, et üks selle asja vastuseisu taustu. On ikkagi neid koolidirektoreid, kelle täielik ükskõiksus keelenõuete vastu on ühiskonnas pingeallikas olnud. Hoitakse koolidirektoreid, kes vilistavad keelenõuete peale, kuigi ei pruugiks vilistada. See on olnud ka üks kvalifikatsiooni hindamise kohti. Kui ikkagi tuimalt ei täideta inspektsiooni ettekirjutusi, siis see võiks olla üks täiendavaid argumente ettekirjutuse tegemiseks ja minu poolest, kui neid edasi ei täideta, siis ka vabastamisetepaneku tegemiseks.

16:36 Aseesimees Siim Kallas

Urve Tiidus, palun!

16:36 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kriitiline peegeldus on vajalik igale juhile. Eelnõus nimetatakse seda välishindamiseks, kuna see puudutab koolijuhte. Selles mõttes igati mõistlik eelnõu. Tippjuhtide kompetentsimudel on selline mudel, mis käib kindlasti ka koolijuhtide kohta, selle on töötanud välja juhtimisteadlased ja -teoreetikud ning see esitab juhile terve rea ootusi: ta peab olema väärtuste looja, aga ka tuleviku kujundaja ja tulemuste saavutaja. Koolijuht erandlikult või ühena võib-olla mõnedest vastutab terve põlvkonna eest, kuna tema ametiaeg on limiteerimata, tähtajatu. Sellepärast on mul selline küsimus. Siin on öeldud, et sellel eelnõul on majandusele vähene mõju. Minul

on selline tunne, et koolijuhi mõju majandusele on erakordselt kaugelt ulatuv, alates sellest, mis erialasid õpilased õppima lähevad, milline on nende ettevalmistus kõrgkooli minnes jne. Kas sa natuke kommenteeriksid seda?

16:37 Jürgen Ligi

Jälle koht, kus vabandust paluda. See kannab ikkagi natukene sellist ministeeriumiametniku templit, millele sisu üle rääkinu ja sisu üle otsustanu võib-olla ei pööranud tingimata piisavalt tähelepanu. Ma olen nõus, et mõju majandusele on kooliharidusel väga tugev, lihtsalt selle eelnõu vahetu mõju ei ole sedapidi mõõdetav ja me ei oska seda hinnata. Superlatiivide kasutamine ei ole tingimata kõige praktilisem, aga jah, see punkt võiks sealt vabalt välja jääda, see on pigem selline kohustus hinnata midagi, mida me hinnata ei tohi, ja siis on seda hinnatud väga lõdvalt. Olen nõus selle tähelepanu juhtimisega.

16:38 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Mart Võrklaev, palun!

16:38 Mart Võrklaev

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Olles ligi seitse ja pool aastat olnud ühe Eesti suurima omavalitsuse, Rae valla juht, olen isiklikult kogenud, kui suur mõju on koolidirektoril koolile ja tegelikult laiemalt kogukonnale ning kui suur mõju on sellel, kas ta siis on hea või mitte nii hea. Oma töös puutusin kokku sellega, et teinekord võis olla poliitiliselt valitud koolijuht, kelle oskused ja teadmised olid kaugel sellest, mis peaks. Ehk tahan kiita seda algatust ja öelda, et minu hinnangul on see väga hea eelnõu, sest koolipidaja vajab teinekord välist vaadet ja välist abi hindamisel, et kui hea või halb olukord on. Aga nüüd küsimuse juurde. Kas on ka teada, mida koolidirektorid sellest eelnõust või mõttest arvavad ja samamoodi koolipidajad ehk omavalitsused? Mina sain oma arvamuse siin öelda, aga kas me teame ka seda arvamust laiemalt?

16:39 Jürgen Ligi

Aitäh! Ma ei ole päris kindel, mulle ei ole huvigruppide hinnanguid näidatud. Ma ei ole tahtnud neid väga lugeda või ei ole neid ise otsinud. Aga sel ajal, kui see eelnõu sai algatatud, oli üldine hoiak üsna positiivne. Nüüd, ma saan aru, on koolijuhid väljendanud ka kriitilist meelt. Minu vastus on, et võib-olla kõige kehvem oleks lähtuda sellest kriitikast. Asjaosalised, kelle järele valvata tuleb ja kelle järele hakatakse valvama, ei ole võib-olla kõige objektiivsemad, nende kiitus on alati hea, aga nende vastuseis ei pruugi olla lõplik tõde. Keegi tegelikult ju vaimustust ei tunne, kui üks järelevalveinstrument juurde tekib. Mis seal öelda? Koolidirektorid on ju meie väga heade haridustulemuste taga, nii et valdavalt ei ole neil üldse mingit probleemi karta vaja, küll aga saavad nad võitu, sest nad saavad regulaarselt tagasisidet, mida praegu riik neile ei paku. Mul on olemas ka üks koolijuhi hinnang sellele eelnõule, mida ma tegelikult ei taha ette lugeda, sest see on nii magus. Endine GAG-i ja nüüdne Kohtla-Järve Gümnaasiumi direktor Hendrik Agur on väga ilusasti avalikult selle kohta öelnud, aga mul ei sobi takka kiita, sest ta kiitis seda ikka kõvasti. Ma hindan seda väga, see jäi mulle hinge, et üks koolidirektor ütleb, et hästi, jah tehke. Väga kena, aga ta ei ole ainus. Loomulikult, järelevalvatavalt kiituse saamisel on topeltväärtus.

16:41 Aseesimees Siim Kallas

Katri Raik, palun järgmine küsimus!

16:41 Katri Raik

Hea eesistuja! Hea esineja! Teie algatatud eelnõu ei leia sooja vastuvõttu mitte ainult üksikute koolijuhtide seas, vaid see leiab väga sooja vastuvõttu ka õpetajate seas. Igal erakonnal on ilmselt olemas oma haridustoimkond ja meie haridustoimkonnas on viimastel päevadel olnud selle teema üle elav diskussioon. Ka minu suureks üllatuseks ei pooldata viieaastaseid lepinguid ja öeldakse, et see tegelikult loob direktorile n-ö viieaastase kindluse ja enne ei juhtu mitte midagi. Minu küsimus on pigem selles, kuidas sellises paindlikus välishindamisprotsessis, mida te olete kirjeldanud, võiks teie arvates olla kollektiivil võimalus juhtida tähelepanu sellele, et koolijuht vajab hindamist.

16:42 Jürgen Ligi

Ma olen natukene antisots, ma ei taha väga palju sihukesele töökollektiivide juhtimisele takka kiita, suhtun sellesse natukene allergiliselt, aga kui te ilusasti küsite, siis ma vaatan, kas ma olen selle ka kirja pannud. Vist ei ole kirja pannud. Ma eeldan, et huvigruppidega igal juhul selle komisjoni määramisel arvestatakse. Ja hindamiskriteeriumid – ma isegi näe võimalust, et vaadatakse lihtsalt väliseid asju või ainult dokumente ja suheldakse ainult direktoriga. On üsna loomulik, et komisjon proovib saada ka kollektiivi arvamuse kätte. Aga mis kaal sellel on, seda ma alati täpselt ei oska hinnata. See on ikka lisainformatsioon, mida minu arust ei ole isegi võimalik vältida, nii et ma tulen teile pigem toeks, kuigi ma esimese reaktsioonina ütlen, et täpselt ei teagi. Ma mõtlesin äärmuse peale, kus kollektiiv valib endale ise juhi. See ei peaks olema päris see juhtum. Küll aga võiksid nad saada oma hinnangut ikkagi automaatselt anda.

16:43 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Kalvi Kõva, palun järgmine küsimus!

16:43 Kalvi Kõva

Aitäh! Uus Riigikogu seaduseelnõude menetlemise kord ei anna täit ülevaadet, kas see eelnõu jääb ikkagi menetlusse. Mina loodan, et see eelnõu jääb menetlusse ja saab ka seadusena vastu võetud. Sa, Jürgen, selle eelnõu n-ö vedajana kaardistad neid inimesi, kes arvavad, et direktoritel võiksid olla tähtajalised töölepingud. Mina kuulun ka vist, nagu ma aru saan, Signe ja Priiduga samale poole joont. Aga mu küsimus on selline. Sa siin ütlesid ka oma sissejuhatavas sõnavõtus, et mida vähem koolijuht suhtleb kogukonnaga, seda rohkem ta arvab, et ta teeb oma tööd hästi, või midagi sarnast oli see jutt. Me teame loomulikult, et kogukonnaga koostööd ja kõike seda peab jälgima koolipidaja ja omavalitsus. Aga omavalitsusel võib ka vähem olla neid hoobasid, kuidas direktorit suunata, ma ei tea, et teda välja vahetada, võimalik ongi ainult ametist lahti tegemine, kusjuures reeglina läheb see vaidlus töövaidluskomisjoni ja kohalik omavalitsus saab lüüa. Äkki sa näed ka mõnda punkti, mida seaduses peaks muutma, et kohalikele omavalitsustele rohkem õigusi anda?

16:45 Jürgen Ligi

Aitäh! Selle peale me ei ole väga mõelnud. Tundub, et omavalitsuse võimalused on ikkagi piisavalt otsesed, aga ei saa välistada, et midagi on vaja lisada. Nüüd tekib mul jälle siin see ideoloogiline dilemma. Kui tavaliselt kuulen ma teie erakonnalt sellist töövõtja huvi, siis nüüd te kaitsete tööandja ehk omavalitsuse huvi. Siin on loomulikult sihuke tasakaalupunkt alati, seda võib ka arutada. Aga minu arusaamist mööda ei väljendanud näiteks Signe küll seisukohta, nagu tähtajaline leping oleks parem, küll aga rääkisin mina selle nõrkadest külgedest, et ma ei näe, kuidas tähtajaline leping seda probleemi lahendab. Ei näe, no tõesti ei näe, kuidas riiklik järelevalve sellest paraneb, riik ju ei sõlmi seda lepingut. Kui anda tähtajaline tükk kätte, siis ma ei tea, kas see kindlust loob, küllap on ikka võimalusi, kuidas inimesest vabaneda, kui ta hakkama ei saa, aga see ei ole ju kuidagi sellest põhiseadusest tulenevast kohustusest, nendest uuringutest, millele ma viitasin, johtuv instrument. Küll aga lähtub omavalitsuse autonoomiast see, et tal on õigus seda teha. Muidugi on õigus, mina ei usu, et kuskil seaduses on öeldud, et õpetajaga peab tegema tähtajatu lepingu. Ma arvan, et ei pea. Võib-olla olen ma midagi kahe silma vahele jätnud. Seadus ei ütle ka teistpidi. Mina hindan siin omavalitsuse autonoomiat ja tööandja valikut, koolipidaja valikut antud juhul.

16:46 Aseesimees Siim Kallas

Kalvi Kõva, teine küsimus, palun!

16:47 Kalvi Kõva

Kuna sa, Jürgen, tõmbasid natukese siia poliitikat sisse, et sotsid on kogu aeg olnud töövõtja, mitte tööandja poolel, siis mina ütlen, et mina olen alati laste poole peal, lapsed ja kogukond ja see pool. See selleks. Aga kuna meil praegu on üksjagu riigikooli ja ka erakoolid on need, kes otseselt ju saavad oma koolitusloa kinnituse ja kõik ministeeriumilt, siis oskad sa öelda, kui palju riik teeb riigikoolide ja erakoolide juhtide üle järelevalvet ja kui palju neile neid nn arenguvestlusi tehakse? Need on juba praegu otseselt ju nende haldusalas, erakoolid ja riigikoolid, riigigümnaasiumid.

16:47 Jürgen Ligi

Aitäh! Kõigepealt, mina poliitika depolitiseerimise teed ei püüaks minna. See ei olnud kuidagi vastanduv kommentaar, vaid pigem samastuv kommentaar. Mulle sobib see, kui sots küsib tööandja seisukohalt. Tulebki seisukohti tasakaalustada. Kokkuvõttes, kellele teisele kui lapsele on ju kool mõeldud, aga loomulikult on ta kõigi jaoks avalik huvi. Laps lihtsalt on see inimene seal, kelle pärast kogu toimetus käib.

Mis see küsimus oligi? (K. Kõva täpsustab kohalt.) Erakoolid. Põhiseadus ei näe selle koha pealt ette mingit erandit, et erakoolide eest ei vastutaks riik, hariduse kvaliteedi ja selle suhtes, ta ei ole riigi vastutuse seisukohalt lõputult lahus. Sellepärast pole siin ka erakoolide erisust ära toodud, aga et riigi vastutus seal oleks nagu eriliselt tugev, seda kindlasti ei saa jällegi väita. Kus ta on eriliselt tugev, see koht on riigigümnaasium. Riik on väga hästi minu meelest nende projektidega hakkama saanud, võin öelda selle põhjal, kui palju minul selle kohta tagasisidet on. Eks see tagasiside hakkab tasapisi nõrgemaks jääma, iga päev enam seda ei kuule, aga ikkagi saan öelda, et riigigümnaasiumid on hästi hakkama saanud. Kuid nagu sai öeldud, koolifunktsioone omavalitsuselt ära ei tohiks võtta ja mida noorema astme kool või lasteasutus, seda lähemal ta ikkagi omavalitsusele ja kogukonnale kipub olema. Las need koolid olla, kus nad on, riigile tuleks ainult juhtimise koha pealt üks instrument juurde anda.

16:49 Aseesimees Siim Kallas

Signe Riisalo, palun!

16:49 Signe Riisalo

Aitäh! Ma ei saanud täpselt aru, kas nimetati minu nime või mitte, aga ma seni ei ole selle eelnõu teemal avalikult sõna võtnud, nii et ma siis nüüd korra teen seda. Põhimõtteliselt olen ma väga seda meelt, et koolijuhtide välishindamine on vajalik. Niipalju kui ma olen koolijuhtidega suhelnud, võin öelda, et moel või teisel on nad sellele ise ka äärmiselt avatud. Aga kolleeg Kalvi Kõva küsimus oli seotud kohaliku omavalitsuse rolliga. Pigemini tahaksin ma rõhutada, et kool ja koolijuhid on ju tegelikult pedagoogika- ehk haridusvaldkonna spetsialistid ja avatud ka sellele arengule. Kas sul, Jürgen Ligi, endise haridusministrina ei ole olnud seda tunnet, et kohalikud omavalitsused kas teadmatusest või oskamatuses ei juhi suurt osa koole, mis on kohaliku omavalitsuse hallatavad, piisavalt hästi?

16:50 Jürgen Ligi

Aitäh! Õnneks on Eestis koolidel väga suur autonoomia. See ei peagi olema väga otsene kooli juhtimine omavalitsuse või koolipidaja poolt. Neid juhtumeid on, jah, kui kehvalt juhitakse. Eks ta peale selle, mida ma uuringutele ja põhiseadusele viidates püüdsin tõestada, ole ikkagi tunnetuslik, Kui omavalitsejad on hariduskauged, võib probleeme tekkida, aga ka mingite kohalike ja isiklike huvide tõttu võib tekkida see, et lastakse lihtsalt minna. Vaat seal on kannatajad ikkagi ju lapsed, kui sekkumist kohapealt ei tule, aga kool või koolijuht ei saa omadega hakkama. Nii et kooliasjades on loomulikult koolijuhid reeglina asjalikumad kui omavalitsused või koolipidajad, aga ei saa ka öelda, et koolipidaja oleks kuidagi koolijuhi asemel. Tähelepanu juhtimine, ma arvan, oli asjakohane, jah.

16:52 Aseesimees Siim Kallas

Signe Riisalo, teine küsimus, palun!

16:52 Signe Riisalo

Täna! Välishindamine ei ole ju pelk kontrollmehhanism, see on sisulise kvaliteedi parandamise koht. Kui seda nüüdisaegset välishindamist või järelevalvet, kuidas iganes seda nimetada, teha suunavalt ja juhtivalt, siis on see üks väga hea meede, kuidas arendada meie haridusmaastikku. Kuidas neid riske maandada, et ministri määrusega hiljem paikapandav meetod täidaks just nimelt seda arendavat ja kvaliteedi parandamise ülesannet?

16:52 Jürgen Ligi

Aitäh! Eks seda tuleb siis kirjeldada vastavas määruses, mida täpselt hinnatakse, aga hindamise vajaduses oleme me väga ühel meelel, ja kui hindamine on, siis on lõpuks ka vähemalt

kahepallisüsteemis hinne vajalik. Aga eelkõige on hindamine mõeldud ikka loomulikult kvaliteedi tagamiseks, tagasiside on selle kõige suurem väärtus. Ma usun, et enamik koolijuhte saab väga positiivse tagasiside, sest tihti kool lihtsalt on nii hea, aga nad saavad ka mingisuguse järelemõtlemise põhjuse, sest äkki keegi märkab midagi, mille peale ise võib-olla muidu ei mõtleks, kui seda instrumenti poleks. Põhiline ei ole ju loomulikult kontroll, kontroll on ainult vahend kvaliteedi tagamiseks, kontroll ei ole asi iseeneses.

16:54 Aseesimees Siim Kallas

Riho Breivel, küsimus, palun!

16:54 Riho Breivel

Olin ise koolijuht just sel ajal, kui teie olite minister ja see esimene hindamise, kuidas öelda, eelnõu tuli. Me vaatasime selle Ida-Virumaa direktoritega läbi ja ma pean ütlema, et ega me rõõmsad ei olnud. Mis puudutab tähtajalist määramist, siis ma arvan täpselt sama nagu teie, et tähtajaline määramine ei ole hea, sest see piirab direktori initsiatiivi teatud ajaga ja nii kaugele ei jõua. Aga ka välishindamisega on niimoodi, et meie nägime sel ajal, et kui regulaarset hindamist hakata tegema, siis see tekitab närvilise õhkkonna ega vii tihti asja edasi, sest kõik need hindamised lõppevad bürokraatliku lähenemisega. Mind on hinnatud kaitseväes ja igal pool. Võib ju rääkida, et oi, see on ilus, see on tore ja saad hea tagasiside, aga üldiselt kipub minema sedasi, et see nii ei ole. Kas te ikkagi arvate, et hindamine on seda väärt, et hakata seda asja jälle läbi viima ja bürokraatiat suurendada?

16:55 Jürgen Ligi

Jah, selleks ma siin olen ja seda ma püüan tõestada. Hindamine on kooli lahutamatu osa. Ma arvan, et ka eksamid on koolist lahutamatud. Minu arust me oleme siin ühel meelal ka põhikoolieksamite teemal, ma ei väida küll, et erakonniti 100%. Aga mina üldiselt olen seda laadi katsumuste pooldaja. Kuigi nad on vastikud, on neist abi. Siin on juttu olnud juhi kompetentsist, kolleeg Urve Tiidus lugese juhtimise printsiipe väga asjakohaselt ette. Juht peab kuskilt tagasisidet saama. Kust ta siis saab, kui on küll huvigrupid ja on küll insenerist või raamatupidajast omavalitseja, aga ei ole seda hariduslikku ekspertiisi, mis suudaks tema hakkamasaamist kõrvalt hinnata? Mina arvan, et ka omavalitsusjuhid ainult võidavad sellest, kui riigi tugi nende ühes kriitilises vastutusvaldkonnas (kui mitte kõige kriitilisemas) on tugevam kui seni. Mu vastus kas-küsimusele on jah.

16:56 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh ettekandjale! Rohkem küsimusi ei ole. Ma palun siia kõnetooli kaasettekandja, kelleks on Aadu Must, kultuurikomisjoni esimees.

16:57 Aadu Must

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Kultuurikomisjon arutas seda eelnõu esmaspäeval, 23. septembril. Kohal olid kõik komisjoni liikmed, samuti komisjoni ametnikud Angelika Berg ja Urvo Klopets. Kutsutud olid haridus- ja teadusminister Mailis Reps, üldharidus-, keele- ja noortepoliitika asestantsler Kristi Nemvalts, õigusosakonna juhataja Sille Uusna, välishindamisosakonna juhataja Kristin Hollo ning kõrghariduse ja teaduse asestantsler Indrek Reimand ... Vabandust, tema oli küll kutsutud teise päevakorrapunkti asjus, minu viga.

Antud päevakorrapunkti teemal tegi ettekande komisjonile Jürgen Ligi, nagu ta ka täna tegi. Palju sellest informatsioonist, mis ta esitas suurele saalile, langeb kokku sellega, millest oli juttu komisjonis. Kui proovida natukene üldistada, siis võib öelda, et diskussioon komisjonis oli väga äge. Suures osas, peab küll ütlema, mõlemad diskussiooni pooled, mis realselt olid olemas – ministeeriumi poole esindajad ja eelnõu esitaja esindaja –, rääkisid ühte ja sama juttu. Kui ma loen protokoll, siis näen tõepoolest, et eelnõu eesmärkide asjus eriarvamusi ei ole. Koolijuhi roll on äärmiselt oluline tööõhkkonna, õppekvaliteedi ning kõikide arendustegevuste ja innovatsiooni jaoks – seda oleks võinud ükskõik kumb pool öelda, hetkel on see kirja pandud küll Sille Uusna sõnadega. Küsimus oli pigem meetodis. Kui mitte kogu seda komisjoni protokoll ette lugeda – mida ma võin ju ka teha – ja proovida natukenegi üldistada, siis vaidluskohad olid mulle komisjoni veteranina hästi tuttavad. Tegelikult on neidsamu küsimusi tõstatatud eri päevakorrapunktide või eri teemade, eri eelnõude nime all viimase kaheksa

aasta jooksul tõepoolest korduvalt, sh koolijuhtide valimise küsimust. Eelnõu esitaja ka toonitas, et tegemist on Haridus- ja Teadusministeeriumis valminud eelnõuga, mis ei ole piisavalt kiiresti Riigikogu menetlusse tulnud. Sille Uusna, kes seda punkti tutvustas, selgitas, et ka peale lugupeetud minister Jürgen Ligi lahkumist on ministeerium selle teemaga edasi töötanud ja üritab esitada seda varianti, mis on välja kujunenud hiljem.

Jutuks olid tõepoolest eelkõige meetodiküsimused. Nagu eelkõneleja ka viitas, võrreldi erinevaid kontrollmehhanisme. Näiteks analüüsis Signe Kivi seda, kuidas töötab tähtajaline leping või töötajate atesteerimine vähemalt kord viie aasta jooksul kõrgkoolides, sest selle vastu tunti komisjonis huvi. Küsimus oli selles, mille poolest erineb see viieaastane hindamine koolijuhi hindamisest. Teatud enesekriitikaga iseenda kui koosoleku juhataja kohta pean ütlema, et ega väga selgeks see asi ei saanud. Pigem kippus argumentatsioon olema selline, et kui võtta ühe meetodi kõik halvad küljed, siis on see tunduvalt halvem variant sellest, kui võtta arvesse teise meetodi kõik head küljed. Eks igal meetodil ole plusse ja miinuseid. No mis teha, nii see on.

Üks veelahet tõepoolest siiski oli. Jutuks oli see, mida näiteks Jürgen Ligi lisas, et on suur vahe, kas tegemist on kuue ülikooliga, kellele saab usaldada sisehindamise, või 500 kooliga, kus valitseb ebaühtlus. Komisjoni istungilt käis läbi seesama küsimus, mis on kultuurikomisjonile hästi tuttav, et alati on üks kindel seltskond, kes leiab, et omavalitsusi väga usaldada ei saa, nad on ebaühtlase tasemega, ja teiselt poolt on need inimesed, kellel on töökogemused kohalikus omavalitsuses ja kes leiavad, et vahel tulevad ülevalt ikkagi otsused, mis on eluvõõrad. Näiteks, Marko Šorin, ilmselt tugeva omavalitsuskogemusega mees, küsis, kas eelnõu algataja eesmärk oli anda initsiatiiv kohalikest omavalitsustest väljapoole ehk umbusaldada kohalikke omavalitsusi ja nende kompetentsi või vastupidi. Seda, et koolijuhtide kompetents on ebaühtlane, mainiti samuti, aga kas seetõttu on vaja just nimelt täpselt sellist eelnõu, selles olid pooltel arvamused juba olemas, igaühel on ju oma elukogemus ja oma arusaamine asjast. Komisjon võttis vastu üksmeelse otsuse esitada eelnõu täiskogule, pakkuda päevakorda eelseisvaks, selles oli komisjonis täielik konsensus.

Kuna meie kord näeb ette, et kui keegi ei protesti ega tee ettepanekut eelnõu tagasi lükata, siis läheb ta automaatselt menetlusse, siis täpselt nii ka juhtus. Ei olnud kohustust ega vajadust hääletusele panna, kas komisjon toetab või mitte. Komisjonis on enesestmõistetavalt eriarvamused. Õnneks ei saa ma rääkida isiklikust kogemusest, kuigi ma tunnen koolielu väga lähedalt natukene üle 60 aasta, aga seda komisjonis ei arutatud. Aitäh!

17:03 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Urve Tiidus, küsimus kaasettekandjale, palun!

17:03 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kas komisjonis oli ka mingi selline arusaam, kuidas see eelnõu nüüd edasi läheb? Ma saan aru, et esimene lugemine lõpetatakse. Millal võiks mingisugune otsus sündida? Te ütlesite, et palju asju jäi siiski segaseks seal komisjoni arutelul, et oli vastu- ja pooltväiteid. Täiesti arusaadav, aga tehke väike prognoos, kui tohib paluda.

17:03 Aadu Must

Ma saan teha ainult selle prognoosi, et edasi me menetleme seda vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorrale.

17:04 Aseesimees Siim Kallas

Seda me kindlasti teeme.

17:04 Aadu Must

Mina arvan ka.

17:04 Siim Kallas

Nii, Mart Võrklaev, küsimus, palun!

17:04 Mart Võrklaev

Aitäh, lugupeetud istungi juhtaja! Lugupeetud ettekandja! Küsimust polegi, üks repliik jälle. Kuna olen siia just omavalitsuse juhi kohalt tulnud, seitse ja pool aastat olen omavalitsust juhtinud, siis julgen küll kinnitada, et antud eelnõu omavalitsuselt ega omavalitsusjuhilt ühtegi õigust ära ei võta. Mina seda väga toetan, see on üks töövahend omavalitsusjuhile ja koolidirektorile ehk selline kõrvalt hindamine, mis ei pea olema suunatud sellele, et näidata näpuga, kas keegi on midagi hästi või halvasti teinud, vaid see on lihtsalt tagasiside vorm. Ka koolijuhil on hea näha, kas kõik on hästi või on kohti, kus saaks paremini või kus tuleks ennast arendada.

17:04 Aadu Must

Kuna see väide oli esitatud küsimuste plokis, siis ma pean vähemalt kommenteerima ja ütleva, et ma olen ka 18 aastat olnud ühe suure omavalitsuse eesotsas ja julgen öelda, et hindan väga kohalike omavalitsuste pädevust. Ka eelnõu arutelul esitatud kahtluste puhul, kas kohalikud omavalitsused on tasemel, olen ma teiega ühel poolel, kuigi mitte eelnõu asjus tervikuna.

17:05 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Peeter Ernits, palun!

17:05 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Lähtudes sellest eelnõust, mis te arvate, kas peaks hakkama atesteerima ka Riigikogu liikmeid, et äkki juhatus tuleks kokku ja arutaks, kas me läbime atestatsiooni? Või kas ka volikogud peaksid atesteerima volikogu liikmeid?

17:05 Aadu Must

Korrektne vastus on, et seda komisjon ei arutanud. Küll aga oleme viimaste koosseisude ajal korduvalt arutanud seda, et on olnud püüdlusi teha lausa eraldi suured võimsad institutsioonid, kes peaksid hakkama kõiki inimesi eksamineerima. Võib-olla te mäletate – ma ei tea, kas see oli teie ajal või veel varem –, kui taheti teha suur eksamikeskus, mis pidi hakkama kõigi kutsete atestatsiooni hindama, sest kuskil Saksamaal pidi midagi sellist olema ja võiks meile teha ka sellise koha, kus väga palju inimesi eksamineerijatena tööd leiaksid. Tundub, et eksameid eksamite pärast, kontrollimisi kontrollimise pärast ei maksaks teha, aga nii tuleks küll teha, et kontrollitaks seda, kas seadustest kinni peetakse. Selles me oleme ühte meelt.

17:06 Aseesimees Siim Kallas

Et kõik Riigikogu liikmed saaksid Saksamaal atesteeritud, see on täitsa huvitav mõte.

17:06 Aadu Must

Seda mina ei pakkunud. Ma tutvustasin kunagisi arutelusid.

17:06 Aseesimees Siim Kallas

Vabandust! Yoko Alender, järgmine küsimus.

17:06 Yoko Alender

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Kui komisjonis oli liikmeid, kes olid eelnõu suhtes kriitilised, või ministeeriumiametnikud just seda viisi seda riigi kontrolli rakendada ei toetanud, siis millised olid need alternatiivsed viisid, mida välja pakuti? Kas üldse pakuti välja mingeid alternatiivseid viise? Ka eelnõu esitaja ettekandja viitas korduvalt põhiseadusele, et haridus on meil riigi kontrolli või riigi valvsa pilgu all. Kas ministeerium esitas alternatiive või kriitilised saadikud esitasid alternatiive?

17:07 Aadu Must

Tõepoolest, kohal olnud ministeeriumiametnikud rääkisid (eelkõige rääkis sellest Sille Uusna), milline on olnud kontrollmehhanismi ja eriti tagasiside praktika sel n-ö Ligi-järgsel perioodil. Väideti, et kontrollsüsteemi või tagasisidesüsteemi on täpsustatud ja edasi arendatud, et ajalugu ei jäänud sel hetkel seisma, kui see eelnõu kunagi ministeeriumis valmis sai, ja räägiti põhjalikumalt 360-kraadilisest tagasisidesüsteemist, mis peab iseloomustama võimalikult laia tagasisidespektrit, kui lühidalt öelda. Nii

et nendest meetoditest juttu oli, aga just niipalju, kui komisjoni liikmed oskasid küsida ja nende teemadega kaasa minna. Juttu sellest oli, jah muidugi.

17:08 Aseesimees Siim Kallas

Yoko Alender, palun teine küsimus!

17:08 Yoko Alender

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Me menetleme siin samal ajal ka põhikooli lõpueksamite kaotamist. Mulle tundub, et on siiski põhjendatud mure, et me ei suuda tagada Eesti ühtluskooli ühtlast kvaliteeti, seda parimat haridust, mida kõik meie lapsed elukohast sõltumata väärivad. Kas komisjonis ka kuidagi nende kahe eelnõu n-ö koosmõju arutati?

17:09 Aadu Must

See oli täiesti paratamatu. Tegelikult tulid jutuks, episoodilis-fragmentaarselt kahjuks küll, väga paljud eelnõud, mis on samast komisjonist läbi käinud, sest inimestel on ajaloomälu ja nad mäletavad, millest enne juttu on olnud. Tegelikult on haakumispunkt olemas, aga nagu te ise väga hästi näete, on siin ka eriarvamusi ja ma hoian ennast tagasi, et mitte hakata oma arvamust kaitsma. Komisjoni esimees või komisjoni esindaja ei tohiks seda teha, muidu järgmine kord ei lubatagi pulti, öeldakse, et kuule, sa räägid siin oma juttu. Aga ütlen seda, et ka riiklike eksamite küsimust käsitleva eelnõu puhul on üheks kõige suuremaks õnnetuseks see, kui vaieldakse asjade üle, kasutades küll õigeid nimetusi, kuid olles väga halvasti kursis, mida ühe või teise asjaga on tehtud. Nii et tahtmata kedagi väga kritiseerida, ma julgen siiski öelda, et selle põhikoolieksamite kaotamise eelnõu eeltöö jäi ikka nõrgaks küll. Kui eelnõu on menetluses ja alles siis saavad inimesed teada, mida üks või teine sõna täpselt tähendab, siis see on ju tööõnnetus. Nii et vahel juhtub niimoodi, et mõni asi ei ole nii hea, kui me tahaksime, kui sisusse tungida, ja mõni asi ei ole kaugeltki nii halb, kui me kardame. Aga lühidalt, tagasiside, kontrolli ja selle pidevuse asjus on komisjoni meeleolu see – kui nüüd eksamite juurde minna –, et pidev kontroll peab olema, see on täiesti üheselt selge. Kuigi me ei aruta praegu seda eelnõu. Selle pikemaks lahkamiseks peaks ma hakkama juba sügavamalt analüüsima.

17:10 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Kaasettekanne on kuulatud, küsimused on vastatud, nüüd on võimalik osaleda läbirääkimistel. Jürgen Ligi esimesena, palun! Fraktsioonide nimel on kõik kõned.

17:11 Jürgen Ligi

Ma pean kommenteerima seda sõnavõttu ja küsimusi, kuna minule päris samu küsimusi ei esitatud. Paar asja jäi kripeldama. Kõigepealt, mina ei saa kinnitada, et arutati põhjalikult alternatiive ja et küsimus oli meetodis, et kas üks või teine meetod. Tegelikult alternatiivseid meetodeid, mis tagaksid põhiseaduse §-s 37 olevat põhimõtet, ei käsitletud. On mingid tagasiside vormid ja üks pilootprojekt, neid puudutati, aga mitte sedavõrd, et me oleksime saanud võrrelda meetodeid. Meetodeid tegelikult ei võrreldud.

Otseselt jäi kripeldama, et komisjoni ettekandes jäádi peatuma väitele, nagu me ei usaldaks omavalitsusi. Sellest ei olnud juttu. Küsimus oli tõesti, et miks me ei võiks teha nii nagu ülikoolid, ja vastus oli, et ülikoolidel on põhiseaduses eriline koht. Põhiseaduse § 38, kui ma ei eksi, ütleb, et teadus on vaba ja ülikoolid on autonoomsed. See on täiesti teine kvaliteet kui see, mis käib koolide kohta, et hariduse andmine on riigi hoole all. Need on täiesti erinevad lähenemised. Seal on öeldud ka, et ülikoolid on seaduses ettenähtud piires autonoomsed ja ülikoolidel on oma seadused, mis täpselt ütleavad, kuidas siis määratakse koolijuht nimega rektor.

Riigikogu liikmete eksamineerimise kohta oleksid sa võinud ju vabalt minu käest küsida, see oleks käinud eelnõu kohta. Vaevalt kultuurikomisjoni arutelu selline punkt sai ette tulla. Aga valitavad isikud on valitavad isikud, selleks näeb põhiseadus ette teistsuguse protseduuri. Me ei tohiks ajada segi laste eksamineerimist, juhtide hindamist ja Riigikogu liikmete valimist, kuigi tahaks küll, et teinekord nad oleksid tihedama sõela läbi teinud, kui veel selliseid küsimusi tuleb.

See vist ongi kõik. Ärme ajame pindu suhtumises omavalitsustesse, nad on erinevad, koolid on juhtimises erinevad, aga siin ei ole küsimus usalduses, siin on küsimus kontrollis, sest põhiseadus näeb ette erinevad protseduurid. Aitäh!

17:14 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Siim Pohlak EKRE fraktsiooni nimel, palun! Kõne puldist.

17:14 Siim Pohlak

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Ministrid, kes siin oma korda ootavad! Luban, et teen lühidalt. Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel ütlen, et eelnõu toodab haridussüsteemi juurde bürokraatiat, mida ei ole vaja, ja tekitab asjatut halduskoormust ministeeriumile. Kontrolle, hindamiskomisjone ja kontrollide kontrolle on meil Eesti Vabariigis juba niigi piisavalt. Seetõttu annan Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna nimel Riigikogu juhatusele üle ettepaneku eelnõu 39 esimesel lugemisel tagasi lükata. Aitäh!

17:15 Aseesimees Siim Kallas

Nii. Rohkem soove läbirääkimistel osaleda ei ole. Meile on tulnud Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsioonilt ettepanek lükata Reformierakonna fraktsiooni algatatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning erakooliseaduse muutmise seaduse eelnõu 39 esimesel lugemisel tagasi. Üllar Saaremäe, siiski – vabandust! – soovib kõnet pidada. (Kommentaar saalist.) Aa, selge. Muidugi on nüüd suur probleem, kuidas me selle sealt nupu pealt ära saame, aga no kuidagi saab. Selge. Rohkem soove läbirääkimistel osaleda ei ole. Ma kutsun kõrgeaulised Riigikogu liikmed saali, et hääletada Konservatiivse Rahvaerakonna ettepanekut.

Nii, auväärsed kolleegid, panen hääletusele Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni ettepaneku Eesti Reformierakonna fraktsiooni algatatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning erakooliseaduse muutmise seaduse eelnõu 39 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna ettepaneku poolt oli 46 Riigikogu liiget, vastu 32. See tähendab, et ettepanek lükata eelnõu 39 esimesel lugemisel tagasi leidis toetust ja see eelnõu on menetlusest välja arvatud. (Kommentaar saalist: "Haamer ka.") Haamer ka. Õigus! (Naer saalis.)

3. 17:20 Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (55 SE) esimene lugemine

17:20 Aseesimees Siim Kallas

Palun nüüd kõigil rahuneda! Me jätkame tööd päevakorrapunktidega. Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 55 esimene lugemine. Ettekandja on keskkonnaminister Rene Kokk. Palun, härra minister, pult on teie käsutuses!

17:20 Keskkonnaminister Rene Kokk

Austatud eesistuja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Teie ees on Vabariigi Valitsuse algatatud keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Eelnõu vähendab bürokraatiat ja halduskoormust riigi juhtimises ning nii eraisikute kui ka ettevõtete suhtlemises riigiasutustega. Eesmärk on tagada keskkonnaseadustes läbivalt parem õigusselgus ja rakendajasõbralikkus, vähendada töö dubleerimist ning toetada keskkonnalubade haldamist tänapäevases keskkonnaotsuste infosüsteemis Kotkas. Kotkas on Keskkonnaministeeriumi valitsusala prioriteetne projekt, millega viiakse kõik keskkonnalubadega seotud kohustused, nagu näiteks keskkonnatasude deklareerimine, ühte infosüsteemi.

Järgnevalt toon mõne näite eelnõuga tehtavate bürokraatiat vähendavate muudatuste kohta. Eelnõuga tunnistatakse kehtetuks kasvuhoonegaasidega kauplemise süsteemis osalejatelt senimaani eraldi nõutud tegevusluba. Edaspidi tehakse sama töö ära lihtsamini, keskkonnaloa menetluse osana. See on ka ühe nullbürokraatia programmis ettevõtjate esitatud ettepaneku täitmine.

Eelnõukohase seadusega tunnistatakse jäätmeseaduses kehtetuks ka ohtlike jäätmete käitluslitsentsi regulatsioon, kuna nimetatud litsents dubleerib osaliselt jäätmeluba, tulevikus on litsents osa jäätmeloast ning seda eraldi taotlema ei pea.

Samuti viiakse jäätmeseadusega kooskõlla keskkonnaseadustiku üldosa seaduse põhimõtted. Selle raames on kehtiv õigus kriitiliselt üle vaadatud ning seaduse muutmise tulemusena väheneb näiteks jäätmeveoõiguse taotlemisega seonduv halduskoormus oluliselt. Samas, jäätmete käitlemise nõuded ei leevene ning keskkonna kaitsmine ebaseaduslike jäätmete ladestamisega seotud probleemide eest on tagatud samaväärselt ning isegi paremini, sest edaspidi on loa nõuded ühtsemad. Muudatus aitab kaasa sisulisemale loamenetlusele ning keskkonnakaitsenõuded on konkreetsemad ja lihtsamini rakendatavad.

Sama lugu on ka üldgeoloogilise uurimistöö ja maavara geoloogilise uuringu lubade menetluste lihtsustamisega. Maavaraotsinguid saab edaspidi teha üldgeoloogilise uurimistöö loa asemel uuringuloa alusel. Muudatuse tulemusena eristuvad paremini eri liiki load ja nendega seotud õigused.

Üldgeoloogilise uurimistöö suhtes rakendatavad keskkonnanõuded ei muutu.

Eelnõuga ajakohastatakse ja ühtlustatakse Keskkonnaameti toimingute riigilõivude määrad ning muudetakse riigilõivuseadust nii, et seda saaks rakendada ühtse keskkonnaloa andmisel. Riigilõivude kehtestamisel lähtutakse toimingute tegemisega kaasnevatest kuludest. Kahjuks peab tõdema, et keskkonnaloaga seotud lõivud on valdkonniti väga ebaühtlased ja osa lubade menetlusest tehakse tasuta. Eelnõu koostamisele eelnes põhjalik analüüs ning väljatöötatud riigilõivumäärad on kujundatud riigilõivuseaduse §-s 4 sätestatud kulupõhimõtete ja keskkonnavaldkonnas tuntud saastaja-maksab-printsipi järgi. Riigilõivude kulupõhimõtete kehtestamisel arvestatakse keskkonnaloaga seotud toimingute otsest kulu ehk tööjõukulu ja transpordikulu, kaudseid kulusid riigilõivumäärade hulka arvestatud ei ole. Riigilõive muudetakse, lähtudes tegelikest teenusekuludest ning võttes arvesse seaduses tehtavaid muudatusi, sh menetlusnõuete lihtsustamist.

Eelnõu on ligikaudu kümme aastat kestnud keskkonnaõiguse korrastamise üks viimaseid etappe. Keskkonnaluba on nii Riigikontrolli kui ka rahvusvaheliste soovitude kohaselt üks põhilisi keskkonnakaitsemeetmeid. Selle seadusega liigume edasi ühtlasema ja paremini rakendatava keskkonnakaitsme poole. Kogu paketti koos vaadates ongi näha, et selle peamised muudatused on seotud nii üldiste, aga ka detailsemalt bürokraatiat vähendavate ja seaduse rakendamist parandavate muudatustega keskkonnaõiguse valdkonnas. Enim mõju avaldab seaduseelnõu keskkonnaloa menetlusprotsesside koondamisele, väheneb keskkonnalubade arv ja menetlused muutuvad kiiremaks. Seaduse rakendamisel hoitakse mitmes valdkonnas keskkonnalubade menetlusprotsesside efektiivsemaks muutmise tõttu Keskkonnaameti tööjõukuludelt kokku aastas suurusjärgus 131 000 eurot, infosüsteemide arendus- ja halduskuludelt kuni 100 000 eurot ning välja on arvutatud keskkonnaloaga ettevõtjate ajakulu kokkuhoidmisest tulenev rahaline sääst, mis on suurusjärgus 120 000 eurot aastas. Aitäh!

17:26 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh, härra minister! Teile on küsimusi. Jevgeni Ossinovski, esimene küsimus, palun!

17:26 Jevgeni Ossinovski

Aitäh! Austatud ettekandja! Kuna tegemist on igavesti suure tehnilise seadusega, siis nagu ikka sellistel puhkudel on mõned detailid, mis on võinud esialgu jääda kahe silma vahele. Nõnda on vist ka siin juhtunud, vähemasti ühes küsimuses. Täna edastas Riigikogule oma seisukoha Keskkonnaõiguse Keskus, mis on juhtinud tähelepanu, et tehniliste muudatuste kontekstis muudetakse maapõuevaldkonnas ühte väga olulist asja, nimelt seda, et aeg, mille jooksul kohalikud omavalitsused peavad kooskõlastama näiteks kaevandamislubasid, on tõmmatud kahe kuu pealt ühe kuu peale, mis on ilmselgelt mõeldud selleks, et saaks kiiremini maardlaid kasutusele võtta – tõenäoliselt on siin taustal Rail Balticu ehitamine jne –, aga see puudutab KOV-ide õigusi, KOV-ide autonoomiat, kohaliku elu sellisel viisil, et seda küsimust peaks arutama täiesti eraldiseisvalt. Mis teie seisukoht on, kas võiks selle punkti eelnõust välja võtta ja kohalike omavalitsustega eraldi läbi arutada?

17:27 Keskkonnaminister Rene Kokk

Aitäh! Keskkonnaministeerium on kogu seda seaduseelnõu väga pikalt arutanud. Ei ole saladus, et ka mina olen väga kriitiliselt vaadanud kõikvõimalike uute karjäärade avamise temaatikat. Pean tunnistama,

et ma ei näe ohtu, et kohalikud omavalitsused saaksid kuidagi sellest protsessist häiritud. Kui praegu keskkonnavalitsuse taotlemise puhul – me räägime kaevandusloast – saab KOV sellest teada pärast seda, kui Keskkonnaamet on teinud oma menetluse ja põhimõtteliselt kujundanud oma seisukohta, siis täna teie ees oleva eelnõuga kaasatakse KOV-id kohe pärast seda, kui Keskkonnaametile on laekunud näiteks kaevandus- või uuringuloo taotlus. Aga loomulikult on võimalik teha lugemiste vahel ettepanekuid.

17:28 Aseesimees Siim Kallas

Yoko Alender, palun küsimus!

17:28 Yoko Alender

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Meie poole on selle eelnõu menetluse käigus pöördunud ka Eesti vesiviljelejad ehk kalakasvatajad, kes on teinud ettepaneku vabastada vesiviljelejad saastetasu maksmisest. Kuidas te sellesse ettepanekusse suhtute ja kas seda on ministeeriumis juba arutatud?

17:28 Keskkonnaminister Rene Kokk

Aitäh! Jaa, see info on mulle täiesti teada ja seda teemat ministeerium ka arutab. Üldjoontes tundub täiesti mõistlik sarnaspoole liikuda, sest teadaolevalt ongi põllumajandusvaldkonnas ainult vesiviljelejad need, kes saastetasu maksavad. Tulekski lähtuda printsiibist, et kas samasuguseid saastetasusid peaks maksma kogu põllumajandus või siis mitte keegi. See arutelu on täiesti laua peal.

17:29 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Heiki Kranich, palun!

17:29 Heiki Kranich

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud minister! Selle seadusega muudetakse ka riigilõive. See tõenäoliselt mitte kedagi ei üllata, et kui riigilõive muudetakse, siis enamasti ühes suunas. Siin on näha, et mõni riigilõiv kahekordistub, mõni kolmekordistub. Samas arendatakse Keskkonnaministeeriumi haldusalas välja uut infosüsteemi ja kogu lubade menetlemine hakkab toimuma selles, mis peaks ju tegelikult menetlust lihtsustama ja seda odavamaks tegema. Kas ei ole väikest vastuolu tõusvate riigilõivude ja menetlusprotsessi lihtsustamise vahel?

17:30 Keskkonnaminister Rene Kokk

Aitäh, hea küsija! Viimati vaadati riigilõive keskkonnavalitsuskonnas üle – ja mitte ka kõiki – aastal 2015. Need riigilõivud, mis eelnõus on, on arvatud välja 2018. aasta lubade väljaandmise protsessi käigus, vaadates, kui palju inimene reaalselt tööd tegi. Iseenesest pean ma väga mõistlikuks seda, et me saastaja-maksab-printsiipi kohaldame ka nende lubade väljaandmisel, sest ma ei arva, et maksumaksja peaks maksma kinni loa väljaandmise sellele, kellel on huvi või vajadus seda luba saada. On väga õige juhtida tähelepanu sellele, et kui me läheme uude keskkonda, siis peaks ju tegelikult ka mingisugune kokkuvõtte sellest tulema. See 2018. aastal arvestuslikult võetud loa menetlemise hind, mis hõlmas ka menetleja töötasu pluss sõidukulused, on võetud aluseks ja sealt on võetud maha 10% praegu plaanitavat kokkuvõtet, mis tuleneb programmi Kotkas kasutuselevõtust, mis viib kokku mitu täna kasutatavat programmi, kus on laiali erinevate keskkonnavalitsuse lubadega seotud tegevused.

17:31 Aseesimees Siim Kallas

Yoko Alender, palun teine küsimus!

17:31 Yoko Alender

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea minister! Küsin veel kaevandamislubade kohta. Mis selle kaalutluse taga on, et jätta edaspidi välja kohaliku omavalitsuse arvamus või keeldumine üldgeoloogilise uurimistöö loa mitteväljastamise põhjuste seast? Mis need tagamaad on ja kuidas ikkagi see kohaliku omavalitsuse õigus saab kaitstud ka selle aja mõttes? Kas kommenteeriksite seda pisut pikemalt?

17:32 Keskkonnaminister Rene Kokk

Aitäh! Täna on olukord selline, kus on võimalik nii geoloogilise uuringu kui ka üldgeoloogilise uurimistöö loa taotlejal, mõlemal, pärast uuringu tegemist teha ettepanek võtta see maavara, mida uuriti, arvele. Seadus, millest me praegu räägime, näeb ette selge vahe. Kui meil on tegemist üldgeoloogilise uurimistöö loaga, siis selle eesmärk saab olla ainult teadustegevus, õppe- ja arendustööd ja riigi ehk riigi geoloogiateenistuse võimalus teha riigile maavarauuringuid, et saada teada, mis seisus on riigi maavarad ja milline on nende olukord. See ei anna tulevikus võimalust võtta pärast uuringu tegemist maavara arvele. See on väga põhimõtteline vahe. Kui täna on seda võimalik teha, siis teie ees oleva eelnõu kohaselt pole tulevikus seda teha enam võimalik ja see õigus jääb ainult geoloogilise uuringu loa puhul. Sel puhul jääb ka kohalikule omavalitsusele õigus see n-ö vetostada ehk viia see protsess Vabariigi Valitsuse lauale, et saaks otsuse seal vastu võtta.

Nüüd selle aja kohta. Ma arvan, olles ka volikogu esimehena eelnevas tegevuses korduvalt ja korduvalt nende küsimustega kokku puutunud, et see ei ole kohalikule omavalitsusele probleem. Vallale jääb võimalus paluda ka pikendamist, kui ta ei jõua mingil põhjusel näiteks volikogu kokku kutsuda. Nii et ma arvan, et üldise bürokraatia vähenemise ja selle ülevaatamise mõttes ei ole see probleem, ja ma usun, et see ei kitsenda omavalitsuste õigusi.

17:34 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Oudekki Loone, palun!

17:34 Oudekki Loone

Aitäh! Mitmed keskkonnaorganisatsioonid on väljendanud muret, et kui me üldgeoloogilise uurimistöö loa ning maavara geoloogilise uuringu loa niimoodi eristamine, siis selle varjus üritatakse luua olukorda, kus maavara geoloogilise uuringu lubamine tähendab sisuliselt juba ka nõusolekut kaevandamisega. Kuidas te sellele kriitikale vastaksite? Kuidas te neid organisatsioone võiksite rahustada?

17:34 Keskkonnaminister Rene Kokk

Aitäh! Kõigepealt pean ma jätkuvalt igati mõistlikuks, et iga riik, kaasa arvatud Eesti, teab, missugused on tema maavaravarud ja mis seisus nad on. See on igati mõistlik. Seesama üldgeoloogilise uurimistöö luba annab meile võimaluse, nagu ma enne nimetasin, teha teaduse ning arendus- ja õppetöö eesmärgil neid puurimisi ning selgitada meie maavarade olukorda ja nende ressursse. Nagu siin seaduses öeldud, üldgeoloogilise uurimistöö luba ei anna õigust eeldada selle ressursi arvelevõtmist. Riik saab teada, mis on tema maavarad, ja KOV-idele jääb jätkuvalt võimalus ka uuringuluba vetostada, nagu enne. Pigem on täna õigusselgust vähem, see on sellises häguses ruumis ujumine. Ettevõtjad võtavad tihti üldgeoloogilise uurimistöö loa, selleks et uurida tegelikult maavarade olukorda, ja maksavad sellest tulenevalt väiksemat riigilõivu. Muudatus suurendab õigusselgust ja tegelikult läheb ka riigile raha laekumine õiglasemaks.

17:36 Aseesimees Siim Kallas

Heiki Kranich, teine küsimus, palun!

17:36 Heiki Kranich

Aitäh! Mul jääb üle teiega ainult nõustuda, et me peame ikka teadma, mis meil maa sees on. Selleks on neid uuringuid kindlasti vaja teha. Aga kahjuks on meie kätte jõudnud ka informatsioon, et tihtipeale on maavara arvele võetud ilma geoloogilisi uuringuid tegemata, on toetunud mingitele naaberkinnistu uuringutele. Kas te peate õigeks seda, et lihtsalt sellise analoogia põhjal mingisugune maavara arvele võetakse, või tuleks seda kohta seaduses täpsustada?

17:36 Keskkonnaminister Rene Kokk

Kindlasti peab maavarade arvelevõtmine tulenema ikkagi uuringutest, siin kuidagi kellegi kõhutundele tugineda ei saa. See on selge.

17:36 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh, härra ettekandja! Rohkem küsimusi teile ei ole. Kutsun kaasettekandjaks kõnetooli keskkonnakomisjoni esimehe Erki Savisaare. Palun!

17:37 Erki Savisaar

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Keskkonnakomisjon arutas antud eelnõu 23. septembril. Arutelule oli kutsutud Keskkonnaministeeriumi asekancler Kaupo Heinma, keskkonnatehnoloogia osakonna peaspetsialist Hendrik Hundt ja nõunik Maria Karus ning õigusosakonna juhataja Eda Pärtel. Eelnõust andis ülevaate Eda Pärtel. Ma ei hakka eelnõu sisu üle kordama, minister tegi seda siin väga põhjalikult. Komisjoni liikmetel oli kõigepealt küsimus selle suure kooskõlastamistabeli kohta, kus oli kirjas, kuidas huvirühmad olid oma arvamust avaldanud. Uurisime, mis peamised mured olid. Hendrik Hundt vastas, et huvigruppide ettepanekud olid seotud eelkõige riigilõivude muutmise ja eelnõu kooskõlastamise käigus arvestati mitmeid huvigruppide ettepanekuid. Riigilõivude kehtestamise aluspõhimõtte on edaspidi kulupõhisus ning see tekitab huvigruppides küsimusi. Hundt sõnas, et teenused muudetakse efektiivsemaks, aga lõivumäärad võrreldes kehtivaga osaliselt tõusevad, kuivõrd varem pole valdkondi ühtsetel alustel vaadatud. Sisse on viidud ka teatavad soodustused, näiteks veepaisutajatele, kes ei tooda hüdroenergiat, on kehtestatud riigilõivuvabastus.

Siis oli küsimus linnade ja valdade liidu märkuste kohta, millega ei ole arvestatud. Meile vastati, et eelnõu ei muuda kehtivat olukorda ja muutub ainult loamenetlusprotsess, kohalik omavalitsus on menetlusprotsessi kaasatud ja temaga arvestatakse. Samuti, kui esitatakse keskkonnaloa taotlus, siis teavitatakse kohe ka kohalikku omavalitsust.

Küsimus oli selle loa olemuse kohta, et kui varem oli kompleksluba vajalik mingist saastetasemest alates, siis kas nüüd on kõik load kompleksload. Saime teada, et nii see ei ole, künnised üle Euroopa jäävad samaks, samuti jäävad komplekslubade nõuded samaks.

Nii, mis veel olulisemad asjad olid? Kohalike omavalitsuse küsimus oli, et kui kohalik omavalitsus ei ole nõus, siis kas tal on õigus vetoõigust kasutada. Heinma vastas, et kohaliku omavalitsuse arvamus ei ole siduv, aga seda peab arvestama. Ainult kaevandamisloa puhul on Vabariigi Valitsusel õigus ilma kohaliku omavalitsuseta otsustada. Seadusemuudatuste valguses annavad keeldumise alused parema kaalutusõiguse, miks lube mitte välja anda, ja see annab ka kohalikele omavalitsustele rohkem õigusi kaasa rääkida.

Küsisime ka protsessi keerukuse kohta. Kui enne olid eraldi load ja nüüd on mingi üks suur vorm kõigi lubade jaoks, siis kas see läheb ettevõttele keerulisemaks? Saime vastuse, et peaks minema siiski lihtsamaks. Loataotlusel tuleb täita ainult need väljad, mis on seotud konkreetse keskkonnaloaga, mida taotletakse, ei pea kõiki kümnet asja ära täitma.

Uurisime ka kokkuhoiu kohta. Eelnõust peaks ressursi kokkuhoidu tulema nii ettevõtjatele kui ka lubade väljaandmisel.

Komisjon otsustas konsensuslikult saata selle eelnõu täna siia saali arutelule. Aitäh!

17:41 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Näib, et kaasettekandjale küsimusi ei ole. On võimalik avada läbirääkimised. Läbirääkimistel saavad osaleda fraktsioonide esindajad. Ka läbirääkimiste pidamise soovi ei ole. Seega on eelnõu 55 esimene lugemine lõpetatud ja muudatusettepanekute esitamise tähtajaks on määratud 23. oktoober kell 17.15.

4. 17:42 Eesti Vabariigi valitsuse ja Euroopa Kosmoseagentuuri vahelise Eesti ühinemist Euroopa Kosmoseagentuuri asutamise konventsiooniga käsitleva kokkuleppe muutmise kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu (49 SE) esimene lugemine

17:42 Aseesimees Siim Kallas

Nii. Läheme järgmise päevakorrapunkti juurde: Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Vabariigi valitsuse ja Euroopa Kosmoseagentuuri vahelise Eesti ühinemist Euroopa Kosmoseagentuuri asutamise konventsiooniga käsitleva kokkuleppe muutmise kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu 49. See on esimene lugemine, ettekandja on väliskaubandus- ja infotehnoloogiaminister Kert Kingo. Palun, proua minister!

17:43 Väliskaubandus- ja infotehnoloogiaminister Kert Kingo

Lugupeetud istungi juhataja ja saalis viibijad! Annan lühikese ülevaate Eesti seosest Euroopa Kosmoseagentuuriga ning siis selle seadusemuudatuse sisust ja eesmärgist. Eesti on Euroopa Kosmoseagentuuri täisliige alates aastast 2015. Euroopa Kosmoseagentuuri lühendina kasutatakse täheühendit ESA. Iga aasta on Eesti panus ESA eelarvesse 2,6 miljonit eurot, selles väärtuses saavad Eesti teadusasutused ja ettevõtted projektide toetust. Siiani on Eesti ettevõtted olnud edukad ja uutest liikmesriikidest ühena vähestest on Eesti suutnud investeeritud raha projektidena tagasi tuua. Seda tunnistab Eesti tagastuskoefitsient, mis on hetkel 1,05, ehk Eesti ettevõtted, teadusasutused ja Eesti ESA delegatsioon tulevad ESA süsteemis väga hästi toime. Uutele liikmetele on ESA-s mõeldud tööstusiniitsiatiivi meede, mis aitab uute liikmesriikide ettevõtetel ESA süsteemi paremini siseneda, et nad suudaks hiljem teiste Euroopa ettevõtetega konkureerida. Siiani oli Eesti tööstusele suunatud nn tööstusiniitsiatiivi meetme maht 500 000 eurot. 2018. aastal otsustas ESA tööstusiniitsiatiivi meetmetele kehtestada piirmäära 750 000 eurot, mille tulemusena suureneks Eesti meede seniselt 500 000 euro tasemelt 750 000 euro tasemele. Samuti pikendati meetme kestust seniselt kuuelt aastalt üheksale aastale. See muudatus kehtib automaatselt uutele liituvatele liikmetele ega oma tagasiulatuvat mõju täisliikmetele.

Nüüd tuleb selle eelnõu sisu. Selleks, et nimetatud hüved laieneksid ka Eestile, tuleb teha muudatus Eesti ESA-ga liitumise lepingus, selles lepingus, mis sõlmiti 2015. aastal, lepingus, mille ESA nõukogu kiitis heaks detsembris 2018. Eelnõu eesmärk on ratifitseerida Euroopa Kosmoseagentuuriga sõlmitud rahvusvahelise koostöölepe muudatus, et võimaldada meie tööstusele senise 500 000 euro asemel 750 000 euro eest tööstusiniitsiatiivi meetmega kaasnevaid projekte. Rõhutan, et nimetatud muudatus ei too riigile lisakohustusi, vaid see toob raha parematel tingimustel meile siia tagasi. Sama muudatusettepaneku tegi ESA ka Rumeeniale, see ratifitseeriti 2019. aasta suvel. See oli lühikokkuvõtte.

17:46 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Kas auväärt kolleegidel on küsimusi? Jürgen Ligi, palun!

17:46 Jürgen Ligi

Aitäh! Ma ei püüdnud sellest ülevaatest seda kinni, seetõttu võib-olla ütlete lühidalt, mis on selle lepingu muutmise põhjus ja sisu.

17:46 Väliskaubandus- ja infotehnoloogiaminister Kert Kingo

Põhjus ja sisu on see, et kui me liitusime kosmoseagentuuriga aastal 2015, siis oli tingimuseks, et Eestile makstakse 500 000 eurot aastas projektide toetust. Nüüd tehti ESA-s muudatus, mille tulemusena suurendati toetussummat 750 000 euroni, ja Eestile anti võimalus ka sellesse uude meetmesse astuda. Kuigi me juba oleme liikmed ja see uus meede oli mõeldud ainult uutele liikmetele, anti Eestile ja ka paarile teisele riigile võimalus sellesse meetmeperioodi sisse astuda, nii et me hakkaksime ka saama toetust 750 000 eurot senise 500 000 euro asemel. Ehk meie tingimused läksid oluliselt paremaks ja võimalused suurenesid.

17:47 Aseesimees Siim Kallas

Helmen Kütt, palun!

17:47 Helmen Kütt

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud minister! Te rääkisite midagi ka ajaperioodist, et oli viis aastat ja see pikeneb üheksa aastani. Kas seetõttu, kui see pikeneb üheksa aastani – see puudutab ka seda rahasummat – me hoopis ei kaota?

17:48 Väliskaubandus- ja infotehnoloogiaminister Kert Kingo

Aitäh küsimuse eest! Ei, me ei kaota, sest seni oli ikkagi iga aasta 500 000 eurot. Kui me 2019 liitume selle uue suunaga, siis kohe hakkab meil olema 750 000 eurot ja kokku kuni aastani 2024. See periood hakkas aastast 2016.

17:48 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Jürgen Ligi, teine küsimus.

17:48 Jürgen Ligi

Aitäh! Ma proovin, äkki ma saan targemaks. Üldiselt seaduseelnõuga ei reguleerita sellist asja nagu õiguste suurenemine rahvusvaheliselt. Mis on põhjus, et õiguse jaoks saada kosmoseagentuurist rohkem raha on vaja seaduseelnõu? Me ei võta ju sellega kohustusi, vaid pigem meie ees võetakse kohustusi.

17:48 Väliskaubandus- ja infotehnoloogiaminister Kert Kingo

Aitäh küsimuse eest! See otsus neid meetme summasid suurendada tuli Euroopa Kosmoseagentuurilt ja meile anti võimalus sellesse meetmesse uutel tingimustel siseneda. Loomulikult, see ei ole meile kohustus, aga see on väga soodne võimalus. Meie liitusime sel hetkel, kui need meetmed olid 500 000 eurot iga aasta, nüüd tuleb 750 000 eurot.

17:49 Aseesimees Siim Kallas

Selge. Rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, proua minister! Kutsun kaasettekandjaks kõnetooli majanduskomisjoni liikme Mihhail Korbi.

17:49 Mihhail Korb

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Majanduskomisjon arutas antud eelnõu oma koosolekul 23. septembril. Komisjoni koosolekul osales seitse liiget, kaks puudusid. Eelnõu tutvustas väliskaubandus- ja infotehnoloogiaminister Kert Kingo. Komisjoni koosolekul arutati, kui suur on Eesti iga-aastane liikmemaks ja kas see meede laieneb ainult uutele liikmesriikidele. Komisjoni liikmed tundsid huvi, millised projektid on saanud ESA rahastuse ning miks võetakse kõigepealt ratifitseerimise seadus vastu ja alles seejärel allkirjastatakse leping. Kõik küsimused said ammendavad vastused. Komisjon oma koosolekul otsustas saata eelnõu täiskogu päevakorda 9. oktoobriks, samuti otsustati määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks viis tööpäeva ning tehti ettepanek esimene lugemine lõpetada, seda otsustati konsensuslikult.

17:50 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Kas auväärt kolleegidel on kaasettekandjale küsimusi? Ei näe. Kas on soovi pidada läbirääkimisi? Läbirääkimistel osalemise soovi ei ole, seega ongi selle eelnõu menetlemine tänaseks lõpetatud. Eelnõu 49 esimene lugemine on lõpetatud. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on 16. oktoober kell 17.15.

5. 17:51 Konsulaarseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (44 SE) esimene lugemine

17:51 Aseesimees Siim Kallas

Nüüd tuleb viimane päevakorrapunkt, mis kõlab järgmiselt: Vabariigi Valitsuse algatatud konsulaarseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 44 esimene lugemine. Ettekandja on kaitseminister Jüri Luik. Palun, härra minister, kõnetool on teie!

17:52 Kaitseminister Jüri Luik

Austatud istungi juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Ma esinen siin välisministri kohusetäitjana, kes, nagu te teate, viibib välisvisiidil kõigepealt USA-s ja hiljem Prantsusmaal. Konsulaarseaduse muutmise seaduse eelnõu on tingitud väga praktilistest põhjustest, see on esitatud eelkõige paindlikkuse loomiseks ja suurenenud koormuse leevendamiseks välisesindustes. Alates 2013. aastast on konsulaartoomingute maht esindustes suurenenud ligi 40% ja vastavalt seadusele peavad konsulid sooritama mitmeid toiminguid, mida tegelikult võiksid teha ka inimesed, kellel ei ole konsulikutset ja kes ei ole ka diplomaadid. Seetõttu tehaksegi eelnõus ettepanek luua konsulaarteenust osutava konsulaarsekretäri koht. Konsulaarsekretär ei ole konsul, ta ei täida konsuli põhiülesandeid, küll aga võib ta näiteks kätte anda passe, ID-kaarte ja e-residentsuse kaarte. See tööloik võtab ära päris

tugeva osa konsulite igapäevasest tööajast, kuna on kohustus anda kodanikele need dokumendid kätte isiklikult, et veenduda isikusamasuses. Tegelikult on kõik see töö, mida võib väga rahulikult teha ka konsulaarsekretär, kellel ei ole küll konsulikutset, aga kelle Välisministeerium välja koolitab, mis praktikas tähendab ilmselt juba saatkondades töötavate konsulaarküsimustega tegelevate sekretäride lisakoolitust. Sellega ma lõpetan. Aitäh!

17:54 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh, härra ettekandja! Kas kõrgeaulistel kolleegidel on ettekandjale küsimusi? Ei ole. Kaasettekandjaks palun kõnetooli väliskomisjoni esimehe Enn Eesmaa.

17:55 Enn Eesmaa

Suur aitäh, istungi juhataja! Riigikogu väliskomisjon valmistas antud eelnõu esimeseks lugemiseks ette oma 23. septembri istungil. Arutelul osalesid Välisministeeriumi juriidiliste ja konsulaarküsimuste asestantsler Erki Kodar ning konsulaarosakonna peadirektor Tiina Nirk. Väliskomisjon tegi konsensuslikult järgmised menetluslikud otsused: on ettepanek saata eelnõu 44 Riigikogu täiskogu päevakorda kolmapäevaks, 9. oktoobriks esimesele lugemisele ja väliskomisjoni otsusega on eelnõu ettekandja väliskomisjoni esimees Enn Eesmaa. Tänan!

17:55 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Kas kaasettekandjale on küsimusi? Ei näi olevat, asjad on selged. Siis on võimalus avada läbirääkimised, fraktsioonide esindajad saavad sel teemal sõna võtta. Keegi ei ole selleks soovi avaldanud, seetõttu jäävad läbirääkimised ära. Eelnõu menetlemine on tänaseks lõppenud. Eelnõu 44 esimene lugemine on lõpetatud, muudatusettepanekute esitamise tähtajaks on k.a 23. oktoober kell 17.15.

Pean kurvastusega teatama, et istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 17.56.